

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 19 februari 1932.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogade förslag till ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett utrikesutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — — förekommande ärenden.

§ 81.

Denna regeringsform — — — — riksdagars beslut.

Då riksdagen hos Konungen anmält sitt beslut i grundlagsfråga, skall Konungen, därest beslutet innefattar bifall till ett av Honom framlagt förslag, förrän riksdagen åtskilts låta sålunda beslutad grundlagsändring genom allmän kungörelse utfärda; och skall Konungens beslut härom meddelas riksdagen genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat. Antager riksdagen ett inom densamma väckt grundlagsförslag, inhämta Konungen hela statsrådets tankar i ämnet och låte, där Han till förslaget samtycker, det tillkännagiva genom kungörelse och öppet brev inom tid och på sätt nyss sagts. Lämnar Konungen ej Sitt samtycke, meddele Han, förrän riksdagen åtskilts, densamma genom skrivelse de orsaker, för vilka Han riksdagens beslut ej godkänner.

§ 82.

Vad till ändring av grundlagarna, uti föreskriven ordning, riksdagen beslutit och Konungen gillat, eller Konungen föreslagit och riksdagen antagit, äge, sedan öppet brev, varom i nästföregående paragraf förmåles, blivit i riksdagens kamrar uppläst, kraft av grundlag.

§ 105.

1:o. Lagtima riksdags konstitutionsutskott åligger att äska de protokoll, som uti statsrådet blivit förda, med undantag av protokoll i utrikes ärenden.

Protokoll i — — — — uppgivna händelser.

2:o. Lagtima riksdags utrikesutskott åligger att äska de i statsrådet förda protokoll i utrikes ärenden. Sådant särskilt protokoll, som i 9 § sägs, må dock äskas allenast i vad angår visst av utskottet uppgivet mål. Sker det, pröve Konungen, huruvida, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, hinder möter för protokollets överlämnande till utskottet. Ej må protokollet vägras, utan att utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i ämnet.

§ 106.

Finner konstitutionsutskottet eller utrikesutskottet av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon överträdelse därav, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan överträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande av någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § av denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall utskottet ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot regeringsrätten föreskrives. Då statsrådets ledamöter finnas hava, på sätt ovanberört är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande av sådant ansvar utav Konungen och riksdagen fastställd varder.

§ 107.

Skulle konstitutionsutskottet eller utrikesutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flere av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat, äge då utskottet att sådant tillkännagiva för riksdagen, vilken, om den finner rikets väl det kräva, kan hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan, att Han ville ur statsrådet och ifrån ämbetet skilja den eller dem, emot vilka anmärkning blivit gjord.

Frågor uti detta ämne kunna i riksdagens kamrar väckas och av riksdagens utskott, även i annan ordning än ovan sägs, hos kamrarna andragas, men icke av riksdagen avgöras förr, än konstitutionsutskottet eller, om saken rör utrikes ärenden, utrikesutskottet däröver blivit hört. Under riksdagens överläggningar därom skola icke Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, kunna ens nämnas, ännu mindre någon riksdagens prövning underställas.

Allt vad — — — — — ämbetsbefattning tillkommer.

Riksdagsordningen.

§ 33.

1. Så snart — — — — — vice talman.

Närmare bestämmelser — — — — — beslutad stadga.

2. Innan val — — — — — levnadsåren äldst.
3. Där talman — — — — — vice talman.
4. Vid samtidigt — — — — — förfallet upphört.
5. Vardera kammaren äger utse och förordna sin sekreterare. Den betjning, som vardera kammaren i övrigt för sig under riksdagen anser nödig, tillsättes av talmannen och några utav kammaren därtill utsedda ledamöter, efter samråd med sekreteraren.

§ 35.

1. Vill Konungen, med upplösande av riksdag, förordna om nya val i hela riket till båda kamrarna eller den ena av dem, meddelar Konungen, sedan Han låtit till rikssalen kalla riksdagen, densamma därstädes sitt beslut härom. Beslutet må ock, där Konungen så prövar lämpligt, givas riksdagen tillkänna genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat; och vare riksdagen efter uppläsandet omedelbart upplöst.

2. Då riksdag skall avslutas, infinna sig, på Konungens kallelse och efter förrättad gudstjänst, riksdagsmännen på rikssalen och framföra genom talmännen sina välönskningar. Därefter uppläses riksdagsbeslutet, varupå Konungen förklarar riksdagen vara avslutad.

Vill Konungen ej själv avsluta riksdag, skall Konungens beslut om avslutandet meddelas riksdagen genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat; och vare riksdagen efter uppläsandet omedelbart avslutad.

§ 36.

1. Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett utrikesutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, utrikesutskottet av sexton, statsutskottet av trettio, bevillningsutskottet av tjugu, bankoutskottet av sexton, vardera lagutskottet av sexton samt jordbruksutskottet av tjugu ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att för upptagande av frågor, som prövas böra av särskilt utskott beredas, tillsätta dylikt utskott, så ock att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

2. Vardera kammaren äger ock inom sig utse suppleanter att, när utskottsledamöter avgå eller få förfall, i deras ställe inträda.

3. Därest i någondera kammaren fråga väckes, som rörer kammaren enskilt och är av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras, skall för avgivande av utlåtande och förslag i frågan ett tillfälligt utskott, bestående av så många ledamöter, som kammaren nödigt aktar, inom kammaren tillsättas.

Tillfälligt utskott må ock tillsättas för ändamål, varom i 44 § 2 mom. förmäles.

4. Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning av de därvid, enligt 2 §, förekommande ärenden.

5. Valen till utskott äro proportionella, där två eller flere personer skola utses. Närmare bestämmelser om valsättet meddelas i särskild av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga.

6. Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga.

Ej heller må någon, av vilken riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma. Vad nu stadgats skall likväl ej utgöra hinder att i annat utskott än konstitutions- och utrikesutskotten invälja förutvarande ledamot av statsrådet, dock utan rätt för denne att inom utskottet deltaga i behandling av ärende, som avser redovisning för någon hans ämbetsåtgärd.

§ 37.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar, vallagen, stadgan om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar, stadgan om val till riksdagens utskott ävensom de reglementariska föreskrifter, vilka riksdagen jämlikt § 78 äger fastställa, samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande över de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor samt frågor rörande omförmälda stadgar och föreskrifter.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som antingen angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om kommandomål, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga, om allmänt kyrkomöte och om allmän folkomröstning i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling.

3. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll med undantag av protokoll i utrikes ärenden. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning av protokollen, hos riksdagen anmäla de anmärkningar, vartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning av gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när av riksdagsman eller av annat utskott fråga blivit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat och saken ej rör utrikes ärenden, däröver, före frågans avgörande av riksdagen, avgiva yttrande, därom är i regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan kamrarna uppstå, till vilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

§ 38.

1. Utrikesutskottet skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som röra överenskommelser med främmande makter och icke skola av annat utskott behandlas.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll i utrikes ärenden; dock gälle vad i 105 § regeringsformen finnes om vissa protokoll särskilt föreskrivet.

Huru förfaras skall i anledning av anmärkning, vartill granskning av protokollen föranleder, så ock om avgivande av yttrande, när med avseende å utrikes ärenden av annat utskott eller av riksdagsman fråga väckes, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, därom stadgas i regeringsformen.

3. I den mån utskottet, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, finner i visst ämne meddelade upplysningar böra hemliga hållas, vare utskottets ledamöter till tystnadsplikt förbundna.

§ 39.

1. Statsutskottet, som skall undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov till riksdagen avlätna proposition och äga tillgång till alla statsverkets räkenskaper och handlingar, åligger att, i den mån det icke gäller jordbruksärenden, pensionsstaten eller riksdags- och revisionskostnader eller kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, granska, utreda och uppgiva statsverkets tillstånd och förvaltning samt föreslå vad till fyllandet av dess behov erfordras, varvid nödiga indragningar och besparingar böra iakttagas, så ock att föreslå beloppet av de summor, vilka, jämlikt 63 § regeringsformen, skola för särskilda händelser avsättas. Utskottet åligger därjämte att, gemensamt eller efter samråd med de övriga utskott, vilka handlägga statsregleringsfrågor, förslagsvis beräkna statsverkets ordinarie inkomster, uppgiva huru mycket bör genom bevilningar utgöras samt uppgöra förslag till riksstat.

2. Utskottet tillkommer — — — — ansvar yrka.

§ 40.

1. Bevilningsutskottet åligger att bereda alla dit från kamrarna hänvisade frågor, som angå föreskrifter om bevilnings utgörande. Utskottet har även att, gemensamt eller efter samråd med de övriga utskott, vilka handlägga statsregleringsfrågor, förslagsvis beräkna inkomsterna av de särskilda bevilningarna samt, sedan statsverkets behov blivit utredda och bestämda, föreslå sättet att genom bevilning åvägabringa jämvikt i statsregleringen. Utskottet må därjämte uti bevilningsfrågor föreslå vad det anser billigt och nyttigt.

2. Utskottet tillkommer ock att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande kommunala skat-

ter samt, jämväl i andra fall än i 1 mom. avses, rörande tillverkning och försäljning av rusdrycker och maldrycker.

§ 41.

1. Bankoutskottet tillhör att undersöka och utreda riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och tillstånd samt att föreslå och i mål, för vilka utskottet fått sig sådan makt av riksdagen uppdragen, giva föreskrifter om bankens och riksgäldskontorets förvaltning ävensom att föreslå vad till fyllandet av riksgäldsverkets behov erfordras. Utskottet skall ock meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de från kamrarna dit hänvisade frågor, som avse användningen av de under riksgäldskontorets förvaltning stående utlåningsfonder.

2. Utskottet tillkommer ock att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de från kamrarna hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande såväl riksbanken som andra bankinrättningar samt om rikets mynt ävensom angående pensionsväsendet.

3. Utskottet skall jämväl undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov avlåtna proposition, vad angår pensionsväsendet samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, och med anledning därav liksom ock med avseende å övriga från kamrarna dit hänvisade frågor i dessa ämnen avgiva utlåtanden och förslag.

§ 44.

1. Finnes fråga äga nära samband med ämne, som tillhör visst ständigt utskotts behandling, må frågan kunna till nämnda utskott hänvisas, ändå att den enligt föreskrifterna i 37—43 §§ skolat handläggas av annat ständigt utskott.

2. Därest i någondera kammaren fråga väckes, som icke enligt vad i 37—43 §§ stadgas tillhör visst ständigt utskotts behandling, må frågan hänvisas till det ständiga utskott, under vars behandling densamma prövas närmast höra, eller, där särskilda skäl därtill äro, till ett tillfälligt utskott.

§ 45.

1. Alla utskott — — — utsedda, sammanträda.
2. Utskotten välja, — — — nödig finnes.
3. Utskotten böra, — — — dem ankomma.
4. Utskott äger för visst ärende inom sig utse en ledamot av vardera kammaren att vid överläggning i kammaren å utskottets vägnar såsom referent yttra sig i ärendet.

§ 52.

Vid kammares sammanträde äger varje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma, och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager.

En var yttrar sig i den ordning, han därtill sig anmält och uppropad bliver, dock att, där utskott jämlikt 45 § utsett referent i visst ärende, denne i det ärendet äger yttra sig oberoende av ordningen mellan kammarens övriga ledamöter.

Utän hinder av vad nu sagts må ledamot, som under överläggningen i en fråga redan yttrat sig, för till viss tid begränsat, kort genmäle till efterföljande talare kunna, efter talmannens beprövande, erhålla ordet omedelbart efter sådan talare.

Ej må någon vara berättigad att tala utom protokollet.

Ingen må tillåta sig personligen förolämpande uttryck eller eljest uppträda på ett mot god ordning stridande sätt. Sker det, och låter den felande sig icke av talmannens föreställning rätta, äger talmannen fråntaga honom ordet. Har sådant ägt rum, må den felande för det sammanträdet icke vidare yttra sig. Väckes förslag, att den ledamot, som sålunda sig förgått, därjämte må av talmannen erhålla varning eller att saken bör till laga domstols behandling överlämnas, skall beslut däröver av kammaren utan föregående överläggning genast fattas.

§ 54.

Konungens skrivelser — — — dess yttrande.

Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom två månader från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

§ 55.

Motion må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande. Dock må motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, väckas sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande. Fråga om sådan utsträckning må ej väckas senare än vid andra sammanträdet efter det, då propositionen avläts.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som ej röra kammare enskilt, kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande.

§ 57.

Därest av riksdagsman eller, i andra fall än i 107 § första stycket regeringsformen avses, av utskott fråga hos kamrarna väckes, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, böra därvid endast följande ordalag nyttjas: »det är anledning till anmärkning mot statsrådet, eller den eller den ledamoten eller föredraganden, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet (eller utrikesutskottet), inför vilket anledningen skall uppgivas». Sådan remiss skall då genast ovägerligen verkställas. Vid kammares överläggning om sådan fråga gälle i avseende på Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, vad uti 107 § regeringsformen stadgat är.

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren enhälligt densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde. Vid detta sammanträde bör hänvisning till utskott ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rörer kammaren enskilt, eljest bliver avgjord; dock att, där fråga är av beskaffenhet att kunna hänvisas till tillfälligt utskott, med beslut om hänvisning må anstå längst till det sammanträde, som inträffar näst efter motionstidens utgång.

Vid remiss till utskott äger varje ledamot i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen uppehållas.

Är inom kammare väckt fråga om sådan utsträckning av motionstid, som i 55 § första stycket sägs, eller uppstår, i annat fall än i första stycket av denna paragraf avses, fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall sådan fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet, men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras.

§ 60.

1. När ärende — — — överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall, mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, såvida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; envar i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voterats skall, bör voteringsproposition jämte tydlig kontraposition genast författas, justeras

och uppläsas, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i sista stycket av 52 § i denna riksdagsordning förmåles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraposition vad i nästföregående mom. sägs; dock bör justerad proposition anslås och därefter omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknig en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnin, bör den avlagda sedeln oppbruten genast förstöras.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttagas därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott gälla, vad uti den i 36 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

§ 78.

De reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos kamrarna och utskotten anses nödiga till iakttagande jämte grundlagarna och den i 36 § 5 mom. omförmälda stadga, äger riksdagen eller i ämne, som angår kammare enskilt, denna kammare att fastställa. Ej må något däri införas, som mot grundlag eller annan gällande lag strider.

§ 79.

De framställningar till Konungen, vilka riksdagen beslutar, skola, ävensom svaren på Hans till riksdagen avlätna förslag, genom skrivelser till Konungen avlämnas.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund — — — som helst.

Vid föregående — — — ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål, eller statsrådets protokoll och handlingar, eller riksståndens, eller utrikesnämndens, eller konstitutionsutskottets eller utrikesutskottets, rörande statsrådet eller banko- och riksgäldsverkens, eller banko- och statsutskottens, eller revisorers över banko- och riksgäldsverken, rörande samma verks hemliga ärenden, icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum till tryckning fordras, eller, utan vederbörandes tillstånd, utbekommas. Utgivas sådana — — — icke uppenbara.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1932.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, fråga om *ändrade bestämmelser rörande riksdagens arbetsformer* och anför:

»Redan kort tid efter tillkomsten av 1866 års riksdagsordning framkommo anmärkningar mot riksdagens arbetsformer, och tid efter annan hava sedan förslag väckts om ändringar i olika hänseenden. Till en början var det i främsta rummet fråga om avskaffande eller förändring av de tillfälliga utskotten. Frammot sekelskiftet aktualiserades emellertid även andra spörsmål, väsentligen framkallade av den ökning i riksdagens arbetsbörda, som alltmer började göra sig gällande. Åtskilliga grundlagsändringar hava ock vidtagits, bland vilka må nämnas de åren 1900, 1909 och 1918 genomförda, åsyftande ett snabbare igångsättande av riksdagens arbete samt omregleringar beträffande de ständiga utskotten.

Emellertid hava även efter 1918 års grundlagsändringar inom riksdagen framförts förslag om reformer i olika hänseenden beträffande riksdagens arbetsätt, och i utlåtande (nr 38) vid 1928 års riksdag hemställde konstitutionsutskottet, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning rörande erforderliga ändringar i gällande bestämmelser om utskottens sammansättning och arbetsuppgifter ävensom, i samband därmed, rörande de åtgärder i övrigt, som kunde vara ägnade att främja en sund utveckling av riksdagens arbetsformer. Bland de problem, som borde tagas under omprövning, nämnde utskottet frågorna om de tillfälliga utskottens ställning, om de ständiga utskottens organisation och fördelningen av ärendena mellan desamma samt om budgetens och vissa lagstiftningsfrågors behandling. Frågan förföll emellertid vid den riksdagen. Icke heller vid 1929 års riksdag i ämnet väckta motioner föranledde någon riksdagens åtgärd.

Vid 1930 års riksdag upptogs emellertid frågan ånyo, och i överensstämmelse med konstitutionsutskottets i memorial (nr 21) gjorda hemställan avlät riksdagen den 2 maj 1930 skrivelse (nr 185) i ämnet. Efter en erinran om att det förefunnes ett utbrett missnöje med nuvarande anordning av riksdags-

arbetet och de för detta arbete gällande formerna, betonades i skrivelsen angelägenheten av att vid en utredning av frågan om riksdagsarbetets lämpliga anordnande samtliga utskotts erfarenheter redan från början tillgodogjordes. Då någon lämplig form härför ej gäves under pågående riksdag, borde frågan överlämnas till en av erfarna representanter för de olika utskotten och i övrigt allsidigt sammansatt kommitté. Denna utväg syntes vara desto lämpligare, som det kunde tänkas visa sig möjligt att utan större rubbningar åstadkomma en mera tillfredsställande arbetsorganisation, därest målsmän för de olika utskotten samtidigt ställdes inför uppgiften att anvisa det sätt, varpå jämkningar, som kunde av arbetet inom utskotten eller eljest påkallas, efter deras mening bäst borde åstadkommas. Riksdagen anhöll på den grund, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående de ändringar i grundlag och andra författningar, som kunde finnas nödiga för ett mera ändamålsenligt anordnande av lagtima riksdags arbeten. I skrivelsen framhölls, att riksdagen i främsta rummet fäste avseende vid utskottsarbetets planmässiga ordnande, men att utredningen dock icke borde begränsas härtill utan även omfatta andra uppslag, som ägde samband med riksdagsarbetet och kunde finnas vara av beskaffenhet att kunna leda till större planmässighet och effektivitet.

Med föranledande av riksdagens skrivelse beslöt Kungl. Maj:t den 28 augusti 1930 tillsätta en kommitté med uppdrag att verkställa utredning av frågan rörande riksdagens arbetsformer. Till ledamöter förordnades ledamöterna av riksdagens första kammare borgmästaren G. F. Bissmark, tillika ordförande, landshövdingen S. H. Kvarnzelius, professorn C. L. A. A. Reuterskiöld, förre generalkrigskommissarien K. V. Rydén och överdirektören C. E. Svensson samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, redaktören, filosofie doktorn A. I. Anderson, redaktören, filosofie kandidaten J. A. Engberg, sekreteraren hos Jämtlands läns hushållningssällskap, hemmansägaren P. S. Hedlund och rektor, filosofie kandidaten G. A. Mosesson. Sedan Rydén avlidit, förordnades den 3 oktober 1930 ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen A. Anderson i Råstock att i hans ställe vara ledamot av kommittén. Såsom sekreterare i kommittén har tjänstgjort t. f. förste kanslisekreteraren E. A. Westling.

Till fullgörande av sitt uppdrag har kommittén den 31 oktober 1931 avgivit betänkande¹ med förslag till ändringar i §§ 53, 81, 82 och 105—107 regeringsformen, §§ 12, 33, 35—41, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 75, 78 och 79 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen. I anslutning till dessa förslag har kommittén i betänkandet framlagt av kommittén upprättade utkast till ändringar i gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen samt i ordningsstadgan för första kammaren och arbetsordningen för andra kammaren med anhållan att utkasterna måtte genom Kungl. Maj:ts försorg bringas till riksdagens kännedom.

Kommittén har såsom ett allmänt omdöme uttalat, att det system för ärendenas beredning genom vissa för kamrarna gemensamma, till sammansättning,

¹ Statens off. utredningar 1931: 26.

arbetsuppgifter och arbetssätt i sina grunddrag fast bestämda organ, som i vårt land utvecklats på grundval av en lång parlamentarisk erfarenhet, liksom också formerna för frågornas behandling inom kamrarna och för åvägabringande av beslut däri besatte många stora förtjänster. För en allsidig och grundlig, i detalj gående utredning och prövning av föreliggande frågor lämnades goda garantier i den svenska utskottsorganisationens i stort sett för bestämt avgränsade grupper av närbesläktade ämnen avsedda beredningsorgan, vilka utsåges på sådant sätt, att de väl återspeglade förefintliga meningsgrupper inom riksdagens båda likaberättigade kamrar. Och även om det fast organiserade svenska riksdagsmaskineriet i dess helhet torde kunna göras gällande, att det i stort sett fungerade tillfredsställande. Brister förefunnes dock i åtskilliga avseenden. Bland mera påfallande olägenheter vore att nämna anhopningen av ärenden i kamrarna under riksdagens sista skede och splittringen i budgetbehandlingen; även utgjorde de tillfälliga utskotten beträffande flertalet av dem handlagda ärenden en föga rationell och med betänkliga olägenheter behäftad organisationsform. Olägenheterna syntes dock kommittén vara av den art, att de kunde i avsevärd mån förminska eller borttagas utan en från grunden gående omläggning vare sig av utskottsväsendet eller av riksdagens arbetsformer i övrigt. Utgångspunkten för kommitténs arbete hade sålunda varit, att största hänsyn borde tagas till den tradition och praxis, som efter hand utvecklats sig.

Huvudparten av de grundlagsändringar, som kommittén från nu angivna utgångspunkter föreslagit, avse ärendenas beredning genom utskott, men även andra frågor hava behandlats såsom om begränsning av tiden för propositioners och motioners avgivande, om ärendenas behandling i kamrarna m. m.

Jag ämnar nu i huvuddrag redogöra för de olika av kommittén behandlade grundlagsfrågorna och torde därvid få börja med dem, som avse

Utskottsväsendet.

Historik. Den nuvarande organisationen av utskottsväsendet tillkom i allt väsentligt genom 1810 års riksdagsordning, vars bestämmelser med vissa jämkningar *De ständiga utskotten.* överflyttades till 1866 års riksdagsordning. Sättet för ärendenas beredning har sålunda hos oss, i motsats till vad fallet är i flertalet andra länder, i sina *Ärenden i allmänhet.* huvuddrag blivit reglerat genom grundlagsstadganden. Karakteristisk är också regeln att ärendena beredas genom ständiga utskott, gemensamma för samtliga stånden, sedermera kamrarna. Arbetet blev ursprungligen i princip fördelat mellan utskotten efter den formella synpunkten av ärendenas konstitutionella natur och icke hänsynen till frågornas materiella beskaffenhet och därpå grundade samhörighet. Sålunda hade konstitutionsutskottet att bereda frågor rörande grundlagsstiftningen och att handhava den konstitutionella kontrollen över Konungens rådgivare; handläggningen av ärenden, som härrörde ur riksdagens finansmakt, fördelades mellan stats- och bevillningsutskotten; bankoutskottet skulle utgöra riksbankens överstyrelse; och lagutskottet hade att

bereda ärenden beträffande den allmänna lagstiftningen. Denna formella indelningsgrund var dock sådan, att därigenom samtidigt i avsevärd mån tillgodosågs behovet av en jämväl materiell avgränsning av utskottens arbetsområden.

Vissa omregleringar, närmast påkallade av utskottens växande arbetsbörda, hava emellertid senare verkställts. Sålunda inrättades genom grundlagsändringar år 1909 ett nytt utskott, jordbruksutskottet, till vilket överflyttades från statsutskottet alla jordbruksdepartementsärenden och från lagutskottet frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar eller författningar rörande hushållningen med allmänna och enskilda skogar, om jakt och fiske, om vattenrättsförhållanden, om skatteköp, avvitringar, skiften och jordstyckningar och därmed sammanhängande ämnen, så ock angående vägar och skjutsväsende. Till konstitutionsutskottet överfördes från lagutskottet frågor rörande lagstiftning om statsrådets ansvarighet, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte ävensom rörande kommunallagstiftningen. Bankoutskottet övertog från statsutskottet handläggningen dels av frågor om riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning samt därmed sammanhängande ämnen, dels ock av ärenden rörande pensionsväsendet. Från lagutskottet övertog bankoutskottet frågor angående lagstiftning om såväl riksbanken som andra bankinrättningar samt om rikets mynt.

Genom grundlagsändring år 1918 uppdelades lagutskottet i två utskott, vilka tillsammans skulle hava att fördela de på lagutskott ankommande ärendena. I samband därmed återfördes lagstiftningfrågorna rörande vattenrätt och skifte m. m. från jordbruksutskottet till lagutskottet.

Med jordbruksutskottets tillkomst infördes en i viss mån ny grundsats beträffande ärendenas fördelning, i det frågornas materiella natur blev avgörande för kompetensen hos detta utskott, vilket inom sitt ämnesområde erhöll såväl statsreglerings- som lagstiftningsbefogenheter. Även vissa andra genom grundlagsändringar eller utveckling av praxis verkställda omflyttningar och jämkningar i ärendenas fördelning hava inneburit mer eller mindre omfattande förskjutningar mellan den formella och reella indelningsgrunden. Budgetbehandlingen är nu uppdelad mellan, förutom stats- och bevillningsutskotten, jämväl jordbruks- och bankoutskotten. Uttryckliga stadganden om samarbete mellan utskotten i budgetbehandlingen finnas ej.

Vid olika tillfällen hava framkommit förslag till omreglering av de ständiga utskotten, i vissa fall syftande till en fullständig omorganisation. Så var fallet vid 1900 års riksdag, då motionsvis föreslogs en uppdelning av frågorna efter deras materiella samhörighet å ett större antal utskott. Utskotten skulle enligt förslaget vara följande: ett konstitutions-, ett stats-, ett riksgälds-, ett tull-, ett bevillnings-, ett banko-, ett lag-, ett kommunal-, ett socialpolitiskt och ett ekonomiutskott.

Även vid 1914 års senare riksdag samt åren 1915 och 1916 framfördes i motion frågan om en genomgripande omläggning av utskottsorganisationen, innebärande ärendenas fördelning på ett stort antal ständiga utskott. Åren

1915 och 1916 väcktes förslag att samtliga riksdagsledamöter skulle för deltagande i det beredande arbetet fördelas såsom ledamöter i 15 ständiga utskott; suppleantinstitutionen skulle därmed avskaffas.

Förslag om en stark ökning av de ständiga utskotten hava ock framkommit på senaste tid. En motionär vid 1928 och 1929 års riksdagar ansåg dem böra utökas till ett antal av 10 eller 11. En annan motionär vid 1929 års riksdag föreslog en omgruppering av ärendena efter materiella grunder på de nuvarande utskotten jämte tre nya, benämnda närings-, kultur- och administrativa utskottet.

Även mindre vittsyftande ändringar hava vid olika tillfällen ifrågasatts, såsom exempelvis inrättande av särskilt kommunalutskott eller särskilt granskningsutskott.

I åtskilliga förslag har uppmärksamheten särskilt riktats på budgetbehandlingen. Härutinnan må nämnas en vid 1915 års riksdag väckt motion med begäran om utredning på vad sätt större planmässighet och enhetlighet skulle kunna förlänas åt statsregleringsarbetet och därmed sammanhängande ärendens behandling. Såsom tänkbara utvägar ifrågasattes, bland annat, att mera betydande utgiftsfrågor efter den förberedande utredningen endast skulle bliva föremål för provisoriska beslut och slutligt avgöras först i samband med riksstatsens fastställande samt att en ordnad samverkan mellan de fyra budgetbehandlande utskotten skulle anordnas genom ett av delegerade från dem bestående budgetutskott. Liknande synpunkter hava motionsvis framförts åren 1922, 1928 och 1929. Även har föreslagits att ersätta statsutskottet med ett flertal självständiga utskott, vilkas förslag skulle underställas en finansdelegation. Denna tanke uttalades av den s. k. budgetårskommittén och förslag i samma riktning förekommo i motioner vid 1928 och 1929 års riksdagar.

Konstitutionsutskottet har vid olika tillfällen påpekat behovet av en ordnad samverkan mellan de budgetbehandlande utskotten och jämväl framlagt förslag om mindre omflyttningar av ärenden mellan sådana utskott. Ytterligare må nämnas, att i motioner vid 1922 års riksdag ifrågasatts inskränkning i de enskilda riksdagsmännens initiativrätt i budgetfrågor i syfte att vinna ökad hastighet i budgetbehandlingen.

Slutligen kan erinras, att vid olika tillfällen framkommit fristående förslag till lättande av ett eller flera mera arbetstyngda utskotts börda utan genomgripande omläggning av utskottsorganisationen. Bland sådana förslag från senare år är särskilt att nämna en motion vid 1930 års riksdag om utökning av statsutskottet från 24 till 30 ledamöter för att möjliggöra inrättande av ytterligare en avdelning inom utskottet.

Utrikes
ärendena.

Till ändringsförslag, vilka ej åsyfta större omläggning av utskottsorganisationen, äro att hänföra de som avse behandlingen av utrikes ärendena.

Med avseende å riksdagens befattning med utrikesärenden genomfördes betydelsefulla grundlagsändringar år 1921. De inneburo i första hand en utveckling av det s. k. hemliga utskottet till en fast institution genom dess ombildning till en utrikesnämnd för rådplägning, även mellan riksdagarna, med Konungen om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter. Med

omläggningen avsågs att skapa möjlighet för de olika meningsriktningarna inom representationen till ett, låt vara indirekt, inflytande på utrikesärendenas behandling. Om nämnden stadgas, att rådplägnings med densamma bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet. Ministern för utrikes ärendena skall i början av varje riksdag och sedermera så ofta omständigheterna det föranleda lämna nämnden en framställning av de allmänna utrikespolitiska förhållanden, som kunna erhålla betydelse för riket. — Nämndens 16 ledamöter väljas på sätt om val till utskott är stadgat och utöva sina befattningar till dess nya val förrättas vid nästa riksdag. Suppleanter utses till samma antal och i samma ordning, men suppleant må ej inträda såsom ledamot i annat fall än då ledighet i nämnden inträffat. Nämndens ledamöter äro förbundna till tystnadsplikt.

De år 1921 genomförda ändringarna inneburo vidare en utvidgning av riksdagens befogenhet i fråga om traktater med främmande makter, i det att dels ett uttryckligt stadgande infördes därom att överenskommelse med främmande makt i fråga, som riksdagen enligt regeringsformen äger allena eller med Konungen avgöra, skall framläggas för riksdagen till godkännande, dels ock föreskrevs att överenskommelse, som, utan att angå fråga av nyssnämnd art, är av större vikt, jämväl skall med visst undantag underställas riksdagens godkännande. I samband härmed bestämdes, att frågor om överenskommelser med främmande makter i ämnen, vilka ej tillhörde annat utskotts behandling, skulle beredas av konstitutionsutskottet.

Även ändrades år 1921 konstitutionsutskottets rätt att infordra i utrikesärende fört särskilt protokoll i vad rör allmänt kända och av utskottet uppgivna händelser därhän, att utskottets begäran skall avse visst uppgivet mål. Samtidigt stadgades emellertid rätt för Konungen att under vissa förutsättningar vägra utlämna protokollet, dock endast om utrikesnämnden dessförinnan erhållit tillfälle att yttra sig.

Slutligen infördes genom 1921 års grundlagsändringar en form för lämnande av muntliga redogörelser för riksdagen. Stadgandet härom (riksdagsordningen § 56) syftar närmast på upplysningar i utrikespolitiska frågor, men är ej begränsat enbart till dem.

Beträffande utrikesnämndens ställning framställdes vid 1924 års riksdag motionsvis åtskilliga förslag. Flertalet av dessa avstyrktes av konstitutionsutskottet, men i anledning av vissa uppslag — bland annat om rätt för suppleant att deltaga i nämndens sammanträden även vid tillfälligt förfall för ledamot — hemställde utskottet om utredning angående möjliga förbättringar i formerna för nämndens verksamhet. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen och vid 1928 års riksdag avgavs proposition med förslag till ändrade regler för suppleants inkallande i nämnden. Förslaget föll vid nämnda riksdag, men ändring i samma syfte av riksdagsordningen § 50 blev av 1930 års riksdag, i anledning av väckt motion, antagen såsom vilande.

Redan före igångsättandet av den utredning, som resulterade i utrikesnämndens inrättande, hade emellertid en annan form för utrikesärendenas behandling varit under övervägande. I motioner vid 1915, 1916 och 1917 års

riksdagar föreslogs nämligen tillskapandet av ett ständigt utskott för dessa ärendens beredning. Om det nya utskottets ställning förelågo dock olika meningar. I ett förslag åsyftades endast ett med de övriga jämställt utskott. I ett annat åter avsågs, att utrikesutskottet skulle kunna vara verksamt även då riksdagen ej vore samlad men i övrigt borde intaga en ställning liknande den, som tillkomme andra riksdagsutskott.

Emot sistnämnda anordning påpekade 1917 års konstitutionsutskott, som tillstyrkte utredning om närmare samarbete mellan regering och riksdag rörande utrikespolitiken, angelägenheten av att den förtroendenämnd, som ifrågasattes för samråd med regeringen — den sedermera inrättade utrikesnämnden — icke utvecklades till allmän likställighet med de ständiga utskotten i fråga om organisation och arbetssätt. Huruvida granskningen av protokoll i utrikesärenden skulle övertagas av ett utrikesutskott borde bli föremål för övervägande, men åtskilligt talade enligt konstitutionsutskottets mening för lämpligheten av att låta denna granskning alltjämt tillkomma konstitutionsutskottet.

Frågan om inrättande av ett speciellt för utrikesärenden avsett utskott blev emellertid icke upptagen till behandling av den kommitté, som därefter tillsattes för utredning av spörsmålet om närmare samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

Spörsmålet återkom dock efter utrikesnämndens införande. Sålunda ifrågasattes i en motion år 1924 utrikesnämndens ombildning till ett ständigt utskott. Även vid 1929 års riksdag väcktes förslag i samma riktning. Med avstyrkande av förslaget framhöll konstitutionsutskottet sistnämnda år bland annat, att en dylik omändring av utrikesnämnden vore ägnad att göra regeringen mindre benägen till en oförbehållsam samverkan med riksdagen på utrikespolitikens område än vad genom rådplågningar med nämnden vore fallet och sålunda skulle snarare motverka än gagna motionens huvudsakliga syfte.

De tillfälliga utskotten.

Med 1866 års riksdagsordning infördes en ny form för ärendens beredning, de s. k. tillfälliga utskotten. Enligt 1810 års riksdagsordning hade frågor, vilka ej fölle inom de ständiga utskottens i riksdagsordningen uttryckligt angivna kompetensområden, kunnat remitteras till vilket som helst av dessa utskott, därvid dock i första hand nämndes besvärs- och ekonomiutskottet. Sistnämnda utskott utslöts i den nya riksdagsordningen, och frågor av nu angiven art skulle i stället beredas av för de särskilda frågorna utsedda tillfälliga utskott inom var kammare för sig. Såsom följd av denna utskottens karaktär av kammarutskott skulle de av dem beredda ärendena behandlas successivt i de båda kamrarna, först i den kammare där frågan väckts och, i händelse av positivt beslut i denna kammare, därefter i medkammaren. Kamrarna tillerkändes rätt att utan hänvisning till tillfälligt utskott avslå motioner av beskaffenhet att tillhöra dylikt utskotts behandling.

Avsikten var alltså att utskottens sammansättning skulle kunna för varje fråga avvägas med hänsyn till frågans innebörd och att medkammaren icke skulle behöva pröva ärendet annat än om det föranlett positivt beslut i den kammare, där förslaget väckts.

Sedan lång tid hava emellertid de tillfälliga utskotten i praxis blivit ungefär lika permanenta som de ständiga utskotten. Tillfälliga utskott tillsättas ej särskilt för viss eller vissa därförinnan väckta frågor utan utses till visst antal redan vid riksdagens början, i regel två i första kammaren och fem i andra kammaren. Sedan de tillfälliga utskotten genom grundlagsändring år 1912 medgivits rätt att anställa sekreterare, har sådan i regel anlitats; dessförinnan utsågs för varje mål bland utskottsledamöterna särskild föredragande, som ock hade att uppsätta utskottets yttrande i ämnet. Mellan dessa utskott fördelas frågorna inom vardera kammaren vanligen i grupper efter ärendenas sakliga natur. Fördelningen är dock icke bestämt fixerad och emellanåt har till samma utskott hänskjutits frågor av mycket olikartad natur.

Till skillnad mot de ständiga utskotten kunna de tillfälliga ej ingå i sammansättningar med andra utskott. Någon officiell samverkan mellan tillfälliga utskott i den ena kammaren och motsvarande utskott i den andra för behandling av frågor, som väckts i båda kamrarna, kan sålunda ej komma till stånd. I praktiken torde dock samarbete under hand stundom hava ägt rum.

Den i riksdagsordningen § 55 lämnade möjligheten att utan remiss avslå motion, som kan beredas av tillfälligt utskott, kommer numera i praktiken ej till användning.

Om gränsen för de tillfälliga utskottens kompetensområde — beredning av frågor, vilka icke tillhöra ständigt utskotts eller i dess ställe tillsatt särskilt utskotts behandling — rådde från början skiljaktiga meningar. I främsta rummet stod därvid spörsmålet, huruvida till ständigt eller tillfälligt utskott borde hänvisas motion i frågor, vilka fölle delvis inom ständigt och delvis inom tillfälligt utskotts kompetensområde, eller motion, avseende skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga som, därest förslag till antagande av lag eller till beviljande av anslag förelegat, skolat hänvisas till ständigt utskott. Numera torde i dylika fall remiss i regel ske till ständigt utskott. Det har dock även på de senaste åren förekommit åtskilliga undantag från denna regel, liksom överhuvud taget en vacklande praxis med avseende å gränsdragningen mellan ständiga och tillfälliga utskott gjort sig märkbar. Utvecklingen har emellertid i stort sett gått i riktning mot en inskränkning av de tillfälliga utskottens verksamhetsområde genom remiss i möjligaste mån till det ständiga utskott, under vars behandling den föreliggande frågan närmast provats höra.

Av vad i det föregående anförts torde framgå, att de tillfälliga utskotten fått en annan karaktär än den av lagstiftaren åsyftade. Redan kort efter de tillfälliga utskottens införande framkommo ock anmärkningar mot den nya anordningen. Tid efter annan hava även förslag väckts om avskaffande av de tillfälliga utskotten eller om ändringar i deras ställning och uppgifter, dock utan att hittills hava lett till något resultat.

I vissa ändringsförslag har man utgått från att formen av tillfälligt utskott skulle bibehållas, såsom i ett vid 1869 års riksdag motionsvis framställt yrkande att de tillfälliga utskotten skulle göras gemensamma för de båda kamrarna. I samma riktning gick en motion vid 1900 års riksdag, däri föreslogs att för beredning av frågor, som ej tillhörde de ordinarie utskottens behandling, skulle

tillsättas ett tillfälligt utskott, bestående av 18 ledamöter från vardera kamraren. Konstitutionsutskottet föreslog då en mindre ändring, nämligen att särskilt utskott skulle kunna tillsättas även för frågor, som eljest skulle hava hänvisats till tillfälligt utskott. Slutligen må nämnas ett vid 1929 års riksdag framställt förslag, att sammansatt tillfälligt utskott skulle kunna anordnas för beredning av fråga, som genom likalydande motioner väckts i båda kamrarna och hänvisats till tillfälliga utskott.

I andra fall åter har man avsett att ersätta de tillfälliga utskotten med visst ständigt utskott, ett eller flera. Sålunda föreslogs vid 1880 års riksdag, att de tillfälliga utskottens uppgift skulle övertagas av ett ständigt ekonomiutskott. Konstitutionsutskottet förordade en sådan anordning, dock med rätt för kamrarna att var för sig tillsätta tillfälliga utskott i kamrarnas enskilda angelägenheter. Ett i stort sett därmed överensstämmande förslag framkom vid 1890 års riksdag och understöddes av konstitutionsutskottet. Och vid behandlingen av propositionen om grundlägsändringar vid 1908 års riksdag yrkades motionsvis inrättande av ett 'allmänt' utskott för behandling av frågor, som ej kunde hänföras till annat ständigt utskott. Vid andra tillfällen har man tänkt sig de tillfälliga utskotten böra ersättas av två eller flera för ändamålet inrättade utskott.

Frågan om de tillfälliga utskotten har ock behandlats i flertalet av de förut berörda förslag, med vilka åsyftats en mera genomgående omorganisation av utskottsväsendet i allmänhet. I dessa förslag har man utgått ifrån att i samband med en omgestaltning av de ständiga utskotten och ärendenas fördelning dem emellan efter materiella grunder de tillfälliga utskotten skulle avskaffas eller åtminstone endast i extraordinära fall kunna ifrågakomma och i stället deras uppgifter övertagas av det eller de ständiga utskott, inom vilkas ämnesområde frågorna komme att höra. Uttalanden i denna riktning gjordes senast i motioner vid 1928 och 1929 års riksdagar. Sistnämnda år förekom emellertid även en motion i motsatt riktning; den gick ut på att motioner, som uteslutande utmynnade i ett yrkande om utredning, skulle hänvisas till tillfälligt utskott.

Även de åren 1907 och 1916 för utredning om erforderliga åtgärder till beredande av lättnad i riksdagens arbete tillsatta kommittéerna hade frågan om de tillfälliga utskottens ställning under övervägande, men de stannade vid att ej föreslå några ändringar. Samma ställning intog konstitutionsutskottet år 1921 vid behandlingen av en motion med förslag om de tillfälliga utskottens avskaffande och om återgång till systemet i 1810 års riksdagsordning. Rörande framkomna ändringsförslag framhöllos vid dessa tillfällen bland annat olämpligheten av att ersätta de tillfälliga utskotten med ett för ändamålet inrättat ständigt utskott samt svårigheten att, i händelse de tillfälliga utskottens arbetsuppgifter sloges ut på flera ständiga utskott, finna en lämplig grund för fördelningen av de till beskaffenheten synnerligen skiftande ärenden, varom här vore fråga. Konstitutionsutskottet erinrade därjämte om de tillfälliga utskottens betydelse för ett talrikt deltagande av riksdagsledamöterna i utskottsarbetet.

I en inom den år 1919 tillsatta s. k. budgetårskommittén upprättad promemoria ifrågasattes åter en överföring av ärenden från de tillfälliga utskotten.

Till de i promemorian tänkta nya budgetutskotten skulle kunna hänskjutas även annat än rena anslagsfrågor, och kommittén pekade därvid i första hand på åtskilliga av de frågor, som behandlades av tillfälliga utskott. Det kunde yttrades kommittén, med skäl sättas i fråga, om det vore lämpligt att samma ärende på olika stadier handlades av olika utskott, av tillfälligt utskott då det gällde initiativ till en utredning och av ständigt utskott då det gällde genomförande av det förslag, vartill utredningen föranlett.

Såsom inledningsvis omnämns har kommittén icke åsyftat en till grunden **Kommittén.** gående omläggning av utskottsorganisationen. Kommittén har sålunda ej funnit en systematisk omläggning för fördelning av ärendena efter rent materiella grunder vara påkallad utan inskränkt sig till att förorda vissa jämkningar i organisationen och fördelningen av ärendena, där sådana jämkningar ansetts erforderliga för ett snabbare eller mera effektivt bedrivande av riksdagens arbete eller eljest synt motiverade av starka sakliga skäl.

Beträffande de ständiga utskotten har kommittén till en början undersökt, huruvida den påtalade anhopningen av ärenden mot riksdagens slut är till någon del beroende på att ett eller flera utskott äro för hårt arbetstyngda. *De ständiga utskotten.*

Kommittén, som beträffande 1928—1930 års riksdagar utarbetat vissa statistiska sammanställningar till belysande av de olika utskottens arbetsbörda,¹ har kommit till den slutsatsen att statsutskottet, även om hänsyn toges till att utskottet arbetar på fyra avdelningar, är långt mera arbetstyngt än övriga utskott samt att dess arbetsbörda är av den omfattning, att den i betänklig grad medverkar till den starka anhopningen av ärenden mot slutet av riksdagen. Vid sådant förhållande har kommittén funnit anstalter för lättande av statsutskottets arbetsbörda vara den åtgärd, som i fråga om utskottsväsendet i första hand bör ifrågasättas till vinnande av en jämnare fördelning av arbetet. En dylik lättnad vore enligt kommittén så mycket mer påkallad, som ett snabbare slutförande av utgiftsfrågornas beredning utgjorde en väsentlig förutsättning för åstadkommande av en mera tillfredsställande ordning för statsregleringsarbetets avslutande.

I fråga om sättet för beredande av den såsom önskvärd befunda lättningen i statsutskottets arbete har kommittén omnämnt tre utvägar, nämligen uppdelning av utgiftsfrågorna på ett flertal fristående utskott, utbrytning från statsutskottet av en eller flera ämnesgrupper och dessas överlämnande till ett eller flera andra utskott samt slutligen tillförande till statsutskottet av nya arbetskrafter för att utan mera betydande ändring i utskottets arbetsuppgifter möjliggöra arbetets fördelning på flera avdelningar. Kommittén har stannat vid att förorda sistnämnda väg och föreslår härutinnan en ökning av utskottets medlemsantal från 24 till 30, varigenom en del uppgifter för de mera arbetstyngda avdelningarna inom utskottet, främst den tredje, skulle kunna överföras till en ny femte avdelning. En sådan ökning anser kommittén behöflig redan för beredande av lättnad i utskottets nuvarande arbete. Inom kommit-

Nuvarande utskott.

¹ Se tablåer å sid. 79 och 80 i betänkandet.

tén har även ifrågasatts en ökning av medlemsantalet i annat syfte, nämligen för återförande till utskottet av de anslagsfrågor, som sedan år 1909 handläggas av jordbruksutskottet. Emellertid finner kommittén dessa anslagsfrågor numera vara av sådan omfattning, att de vid en återflyttning till statsutskottet torde komma att helt utfylla en avdelnings verksamhet. För att möjliggöra arbetets påskyndande skulle då krävas två nya avdelningar inom statsutskottet. Under återopande av bland annat den tungroddhet i plenarbehandlingen inom utskottet, som därav bleve följdén, har kommittén, ehuru visst fog kunde föreligga för kravet å större centralisering av utgiftsberedningen, ansett sig ej böra förorda en återgång i detta hänseende till förhållandena före år 1909.

Utöver ökningen i statsutskottets medlemsantal hava föreslagits vissa jämkningar i avseende å utskottets kompetensområde. Härutinnan har kommittén erinrat om att bankoutskottet sedan år 1909 handlägger, jämte riksgäldsärenden i egentlig mening, även ärenden angående de riksdagens verk, för vilka anslag finnas uppförda i riksstaten, samt om riksdagens personal och om dess hus eller alltså angående dispositionen av de anslag, vilka vid sidan av huvudtitlarna äro uppförda under den gemensamma rubriken 'riksdags- och revisionskostnader m. m.', medan däremot statsutskottet behandlar själva anslagsäskandena eller anslagsberäkningen. Då detta förhållande stundom medfört mindre lämpliga konsekvenser, föreslår kommittén, att till bankoutskottet hänföras de delar av statsverkspropositionen, vilka omfatta riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk.

Av liknande skäl föreslår kommittén att till bankoutskottet överföras ärenden angående användningen av de under riksgäldskontorets förvaltning stående utlåningsfonderna. Dessa äro allmänna järnvägslånefonden, bibanelånefonden och allmänna byggnadslånefonden. Prövningen av riksgäldskontorets förvaltning av dessa fonder åvilar bankoutskottet, under det frågor om ändringar i dispositionen av fonderna — såsom beträffande omreglering av ett järnvägsföretags statslån eller dylikt — i regel handläggas av statsutskottet. Ur såväl principiell som praktisk synpunkt har kommittén funnit lämpligt att även de senare frågorna övertagas av bankoutskottet.

Å andra sidan föreslår kommittén även en omflyttning i motsatt riktning. Då för beredning av frågor om användning av medel från allmänna indragningsstaten — företrädesvis ärenden om personliga professurer och dylika frågor, vilka formellt helt fallit under bankoutskottets kompetens men avsett ändamål, sakligt sett närmast fallande under statsutskottets behörighet — måst tillsättas sammansatta stats- och bankoutskott, förordar kommittén till undvikande av sammansatt utskott, att statsverkspropositionen remitteras till bankoutskottet icke såsom nu beträffande såväl pensions- som indragningsstaten utan blott i fråga om pensionsstaten. Enär de ärenden, som skulle överflyttas till statsutskottet, hittills såsom regel krävt nämnda utskotts medverkan i sammansatt utskott, är denna överflyttning, framhåller kommittén, ur arbetsbelastningssynpunkt utan betydelse för statsutskottets vidkommande.

Även beträffande övriga utskott har undersökts, huruvida lättnad i arbetsbördan är för något av dem erforderlig för arbetets slutförande inom rimlig

tid och utan alltför stark forcering. I fråga om konstitutions-, bevillnings-, banko-, första lag- och jordbruksutskottet har kommittén funnit så ej vara fallet.

Beträffande andra lagutskottet framhåller kommittén, att dess arbetsbördan visserligen under senare år syntts hava varit ganska betungande, men att det förefölle tveksamt, om här gjort sig gällande en stadigvarande belastning av den omfattning att särskilda åtgärder för lättnad i arbetsbördan vore erforderliga. Behovet härav syntes i varje fall ej så trängande, att därmed ej kunde anstå i avvaktan på närmare erfarenhet huruvida de senare årens starka belastning varit av mera tillfällig art eller ej. Kommittén omnämner två inom densamma framkomna förslag rörande lagutskotten, det ena avseende att bereda lättnad i deras arbete genom sammanslagning av desamma till ett utskott, fördelat på två å tre avdelningar, det andra gående ut på att utskottens rätt att sig emellan fördela ärendena skulle upphöra och utskotten ombildas till ett lagutskott och ett sociallagutskott med en i grundlagen fastslagen arbetsfördelning. Kommittén har emellertid icke biträtt någotdera förslaget och framhåller emot den förra anordningen, att densamma icke skulle medföra någon tidsvinst, emedan lagfrågornas natur säkerligen komme att även vid plenarbehandlingen framtvinga en ingående lagteknisk granskning, och emot den senare att om det ena lagutskottet något år är i avsevärd grad mera arbetstyngt än det andra, det nu tillämpade systemet medger en viss utjämning av arbetsbördan mellan utskotten.

Kommittén har sålunda ansett tillräcklig anledning saknas att för lättande av utskottens arbetsbördan förorda särskilda åtgärder utöver de nu angivna.

I detta sammanhang må nämnas, att kommittén utöver förut angivna ändringar beträffande stats- och bankoutskotten jämväl i sitt förslag upptagit ett tillägg i stadgandena om bevillningsutskottets kompetensområde. Därmed åsyftas dock ej någon ändring i den faktiska fördelningen av ärendena. Bevillningsutskottet handlägger, förutom bevillningsärenden i egentlig mening, även vissa andra grupper av frågor, i främsta rummet kommunalskattefrågor och nykterhetslagstiftningsärenden. I vissa fall innefattar sistnämnda grupp direkta bevillningsmoment, men i övrigt stöder sig utskottets kompetens i fråga om berörda ämnen väsentligen på praxis, som har sin grund i frågornas historiska anknytning till och i vissa delar likhet med bevillningsärenden. Då det emellertid syntts mindre tillfredsställande att ifrågavarande viktiga områden av bevillningsutskottets verksamhet icke kommit till synes i grundlagsstadgande, har kommittén föreslagit intagande av en uttrycklig föreskrift i ämnet såsom ett tillägg i riksdagsordningen § 40.

Ur andra synpunkter än de tidigare anförda har kommittén funnit skäl tala för en sådan omläggning av utskottsorganisationen, varigenom för utrikesärendenas beredning skapas ett särskilt organ inom riksdagen.

Härutinnan har kommittén framhållit att de utrikespolitiska ärendenas vikt efter världskriget ökats även för Sveriges vidkommande och att i samma mån insikten om det internationella samarbetets betydelse jämväl för de egna förhållandenas utveckling vidgats och fördjupats. Dessa förhållanden syntes också tala för att riksdagen genom inrättande av ett särskilt organ, vilket

Nytt utskott
för utrikes-
ärendena.

kunde ägna speciellt intresse åt de utrikespolitiska ärendena, beredde större betingelser för en tillräckligt insiktsfull behandling av de viktiga och grannliga spörsmål, om vilka här vore fråga. Konstitutionsutskottet, som nu utövade den konstitutionella kontrollen i utrikesärenden och behandlade frågor om överenskommelser med främmande makter i flertalet ämnen, hade inom sitt övriga ämnesområde så omfattande och tidskrävande arbetsuppgifter, att man icke kunde förutsätta att dess ledamöter skulle i allmänhet kunna vare sig utses med särskild tanke på utrikesärendenas speciella krav eller äga tillfälle att i dessa frågor förvärva tillräcklig erfarenhet och insikt. Om däremot ett fristående utskott anordnades för utrikesärendena, skulle ledamöterna i detta utskott — vilket finge en i jämförelse med övriga ständiga utskott tämligen ringa arbetsbörd — kunna utses med särskild hänsyn till sina förutsättningar för handläggning av dessa ärenden och de handelspolitiska frågor, som borde beredas av samma utskott, men däremot utan hänsyn till huruvida de kunde förutsättas vara i tillfälle att deltaga i det löpande arbetet inom ett vanligt ständigt utskott. Ett dylikt utrikesutskott skulle därjämte, om det gjordes mindre än konstitutionsutskottet, utgöra ett lämpligare organ för behandling av frågor, som vore av natur att kräva särskild diskretion, och tillkomsten av ett dylikt utskott kunde därför antagas leda till att riksdagen i ökad omfattning finge inblick även i utrikesärenden av dylik natur.

Kommittén föreslår därför inrättandet av ett särskilt utskott, benämnt utrikesutskottet, till vilket överföras konstitutionsutskottets uppgifter i avseende å utrikesärendena.

Utrikesutskottet skall enligt förslaget bestå av 16 ledamöter eller samma antal som i de minsta nuvarande utskotten. I avseende å suppleanter har kommittén, som understrukt angelägenheten av att deras antal med hänsyn till utskottets särskilda karaktär icke göres större än vad för utskottets arbete och rekryteringen till detsamma prövas oundgängligt, ifrågasatt en fixering eller åtminstone maximering av antalet suppleanter men emellertid stannat vid att förorda samma ordning för deras utseende, som gäller för övriga utskott, eller att frågan om deras antal får bero av kamrarnas avgörande.

Någon ändring i de regler, vilka för närvarande gälla konstitutionsutskottets rätt att utbekomma protokoll och ministeriella handlingar, föreslås ej för utrikesutskottets vidkommande. Däremot förordas införande av viss tystnadsplikt för dess medlemmar. Det skulle, påpekar kommittén, vara önskvärt att på sådant sätt undanröja det hinder, som eljest måhända i ömtåliga frågor kunde föreligga för utskottet att erhålla den orientering, vilken för ett ansvarsfullt bedömande av landets utrikespolitik kunde vara behöflig. Att härutinnan stadga befogenhet för Konungen att bestämma, när tystnadsplikt måste iakttagas, syntes dock ej lämpligt med hänsyn särskilt till att protokollen i regeringsärenden kunde giva utskottet anledning framställa dechargeanmärkning. Däremot syntes kommittén avgörande invändningar ej kunna resas mot att låta utskottet självt bedöma om och i vilken utsträckning tystnadsplikt vore påkallad. Kommittén föreslår därför ett stadgande av innebörd att, i den mån utrikesutskottet finner upplysningar, som meddelats i visst ämne, böra

med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makter betingade synnerligen viktiga skäl hållas hemliga, utskottets medlemmar skola vara till tystnadsplikt förbundna.

Inom kommittén har ifrågasatts, huruvida inrättandet av ett utrikesutskott borde medföra utrikesnämndens avskaffande. Kommittén har dock ej funnit sig böra förorda någon åtgärd i sådan riktning samt anför härom:

'En dylik åtgärd skulle förutsätta, att på utrikesutskottet överfördes den rådgivande uppgift, som nu tillkommer utrikesnämnden, och att anstalter vidtoges för att möjliggöra utskottets inkallande till rådplägning även mellan riksdagarna. Ett organ för dylik rådplägning mellan regeringen och representanter för riksdagen torde nämligen allttjämt böra bibehållas. Det har emellertid synts kommittén vara riktigare, att den rådgivande uppgiften fortfarande förbehålles ett organ av den art, som utrikesnämnden utgör. Det syfte, som man med nämndens inrättande velat vinna — att med bibehållande i regeringens hand av utrikespolitikens ledning skapa möjlighet för skilda meningsriktningar inom riksdagen att före viktiga utrikespolitiska frågor avgörande göra sina uppfattningar hörda — torde bättre motsvaras av en institution, vilken icke liksom ett utskott framträder såsom en enhet under ledning av en utav utskottet vald ordförande utan vars enskilda medlemmar var för sig avgiva personliga rådslag. Kommittén har därför ansett sig böra förorda, att utrikesnämnden bibehålles, i varje fall tills vidare i avvaktan på närmare erfarenhet av den anordning med avseende på de utrikespolitiska ärendenas handläggning, som av kommittén ifrågasatts.'

Beträffande frågan, huruvida i utrikesutskottet borde kunna inväjas personer, vilka tillika vore ledamöter av utrikesnämnden, har inom kommittén rått någon tvekan, men kommittén har kommit till den uppfattningen, att något hinder för en sådan anordning ej bör uppställas.

Beträffande de tillfälliga utskotten erinrar kommittén till en början huru-
som huvudsyftet med detta system, som innebär ett avsteg från den hos oss
härdvunna formen med gemensamma, för vissa ämnesområden avsedda ut-
skott, redan från dess tillkomst blev i huvudsak förfelat. Utvecklingen hade
också visat, att denna utskottsform icke slagit fast rot i det svenska riksdags-
skicket. De tillfälliga utskottens betydelse hade även under senare år allt-
mera sjunkit.

*De till-
fälliga ut-
skotten.*

Rörande de med nu ifrågavarande utskottsorganisation förenade olägenheterna anför kommittén, som verkställt undersökningar rörande de tillfälliga utskottens arbetsbörda under ett antal år,¹ följande:

'En av de viktigaste grunderna till dessa olägenheter är att söka i den oklara gränsen i kompetenshänseende mellan ständiga och tillfälliga utskott, vilket i förening med den längre motionstiden för ärenden till tillfälliga utskott omöjliggjort enhetlighet beträffande remisserna och medfört, att en och samma fråga eller likartade frågor kommit att behandlas ena året av tillfälliga och andra året av ett ständigt utskott, stundom samma år både av ständigt och av tillfälliga utskott. En annan påtaglig olägenhet med de tillfälliga utskotten är den successiva behandlingen av ärendena inom kamrarna. Bortsett från de egendomligheter beträffande den formella handläggningen, vartill detta system stundom visat sig kunna leda, föranleder berörda behandlingssätt onödigt dubbelarbete och tidsutdräkt. Dessa omständigheter hava jämte de tillfälliga

¹ Se tabell & sid. 48 i betänkandet.

utskottens vana att vid ärendenas behandling tillgripa en utredningsapparat, vars vidlyftighet ofta ej motsvaras av ärendenas vikt och betydelse, medfört att åtskilliga av tillfälliga utskott beredda frågor kunna avgöras först mot slutet av riksdagen, då anhopningen av ärenden från de ständiga utskotten är särskilt stor. Dubbelarbetets och dubbelbehandlings olägenheter torde endast i ringa mån hava upphävts genom det samarbete under hand, som äger rum mellan tillfälliga utskott beträffande frågor, vilka väckts i båda kamrarna.

Utän att underskatta värdet av det utredningsarbete, som av tillfälliga utskott i åtskilliga särskilda frågor utförts, torde man vidare näppeligen kunna undgå att finna, att den beredningsorganisation, som dessa utskott sammantagna utgöra, icke står i rimligt förhållande till antalet och beskaffenheten av de frågor, vilka utskotten hava att behandla. Den i det föregående lämnade utredningen visar, att under den av kommittén särskilt undersökta femårsperioden 1926—1930 behandlats i genomsnitt ett 50-tal frågor årligen, av vilka $\frac{1}{5}$ à $\frac{1}{10}$ lett till positivt resultat i form av en skrivelse till Konungen, i regel endast med begäran om vidare utredning av frågan. För detta arbete hava årligen tillsatts tillhopa 7 utskott med sammanlagt 66 ledamöter och 58 suppleanter, vilka utskott som regel haft var sin avlönad sekreterare och vilka i ungefär halva antalet frågor infordrat utredningar från myndigheter på i genomsnitt sammanlagt inemot 200 trycksidor årligen.

Bland de skäl, som anförts mot de tillfälliga utskottens avskaffande, omnämner kommittén särskilt den betydelse dessa utskott ansetts äga såsom en god skola för utbildning av yngre riksdagsmän. Sedan sekreterare kommit att i regel anlitas, synes dock, påpekar kommittén, denna betydelse hava varit synnerligen ringa. Även ett övervägande passivt deltagande som suppleant i ett ständigt utskott torde i regel erbjuda större möjligheter till inträngande i riksdagsarbetet än ledamotskap i ett tillfälligt utskott.

Kommittén uttalar som sin uppfattning, att beredning av de ärenden, som nu handläggas av tillfälliga utskott, genom ständiga, för båda kamrarna gemensamma utskott skulle i flertalet fall vara ur alla synpunkter att föredraga. I fråga om sättet för utförande av en omläggning i denna riktning har kommittén ansett sig icke kunna biträda tidigare framkomna förslag om inrättande särskilt för ändamålet av ett eller ett par ständiga utskott. I stället har upptagits tanken att fördela de tillfälliga utskottens ärenden på olika utskott med jämväl andra uppgifter. Detta syfte har ansetts kunna nås utan omläggning eller utbyggnad av de ständiga utskottens organisation. Härutinnan framhålles att, därest samma motionstid vore gällande för ärenden till de ständiga och de tillfälliga utskotten, remiss till ständigt utskott av ärenden, som pläga behandlas av tillfälliga utskott, i många fall vore möjlig redan med stöd av nuvarande bestämmelser och att beträffande det tämligen ringa antal ärenden, vilka med nuvarande grundlagsbestämmelser svårligen läte sig hänvisas till ständigt utskott, som regel torde gälla att de ur saklig synpunkt naturligt fölle in under ett ständigt utskotts kompetensområde. Vid en av kommittén försöksvis verkställd uppdelning för åren 1926—1930 av de tillfälliga utskottens samtliga frågor på de ständiga utskotten hade knappast någon enda fråga visat sig vara av den beskaffenhet, att den icke lämpligen kunnat hänföras till något ständigt utskott.

Vidkommande de ständiga utskottens förmåga att ur arbetsbelastnings-synpunkt mottaga de tillfälliga utskottens arbetsmaterial har kommittén, som verkställt en beräkning på grundval av siffermaterial från åren 1928—1930,¹ kommit till den uppfattningen, att avgörande svårigheter härför ej möta för något utskott. Statsutskottet komme visserligen enligt nyssnämnda beräkning att mottaga större andel av de tillfälliga utskottens arbetsuppgifter än övriga ständiga utskott, men denna ökning syntes ej vara större än att den väl uppvägdes av den rationalisering i beredningen av de ifrågavarande ärendena, som överförandet skulle medföra, varjämte för frågan vore att beakta de samtidigt föreslagna lättnaderna i statsutskottets arbetsbörda. Överhuvud taget, fortsätter kommittén, torde de ständiga utskottens större erfarenhet, rutin och arbetsresurser i allmänhet medföra, att beredning av de överförda ärendena komme att kräva mindre tid i dessa utskott än i tillfälliga utskott.

Kommittén förordar därför en omläggning i den riktningen att de tillfälliga utskottens ärenden överföras till de ständiga utskotten. Emellertid har kommittén funnit försiktigheten bjuda, att möjligheten att tillgripa tillfälliga utskott ej helt borttages. Sålunda borde dylika utskott kunna tillsättas för behandling av kammarens enskilda ärenden. Dessutom syntes önskvärt att icke avskära möjligheten att tillsätta tillfälligt utskott för behandling av en eller annan genom motion väckt fråga eller grupp av sammanhängande frågor, beträffande vilken det kunde befinnas lämpligt verkställa beredning genom ett inom kammaren valt utskott, vilket tillsatts särskilt för den avsedda frågans utredning och i vilket alltså kunde insättas den sakkunskap, som ansåges önskvärd för vederbörande ärendes belysning. Denna väg borde dock icke utan alldeles speciella skäl anlitas, där samma eller likartad fråga väckts även i medkammaren eller alltså där från början vore klart, att båda kamrarna måste taga befattning med frågan.

I överensstämmelse härmed föreslår kommittén, att fråga, som icke enligt riksdagsordningens regler ankommer på beredning av visst ständigt utskott, må hänvisas till det ständiga utskott, under vars behandling densamma prövas närmast höra, eller, där särskilda skäl därtill äro, till ett tillfälligt utskott. Till ett härmed sammanhängande förslag att begränsa tiden för väckande av motioner i frågor, vilka kunna hänvisas till tillfälligt utskott, till den eljest i allmänhet gällande återkommer jag senare.

Genomförandet av kommitténs förslag beträffande de tillfälliga utskottens begränsning har krävt viss ändring i kamrarnas bordläggnings- och remissförfarande. För närvarande gäller, att när proposition eller motion första gången förekommer i kammare, den skall, såframt ej kammaren enhälligt genast förvisar densamma till utskott, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord (riksdagsordningen § 58). Härutinnan föreslår kommittén den ändringen att, där fråga är av beskaffenhet att kunna hänvisas till tillfälligt utskott, med beslut om hänvisning må anstå längst till det sammanträde, som inträffar näst efter motionstidens utgång.

*Kamrarnas
remiss- och
bordläggningsförfarande.*

¹ Se sammanställning å sid. 94 i betänkandet.

Därest — såsom kommittén förutsatt — remiss till tillfälligt utskott skall ske endast i särskilda fall beträffande motioner, som icke tillhöra visst ständigt utskott, och under förutsättning tillika såsom regel, att samma eller liknande ärende ej föreligger i medkammaren, har nämligen kommittén ansett påkallat, att fråga om tillsättande av tillfälligt utskott uppskjutes intill dess motionsmaterialet kan på en gång överblickas, d. v. s. intill motionstidens utgång. Uppskov med remiss har givetvis dock ej avsetts böra ifrågakomma, där formella förutsättningar för remiss till tillfälligt utskott ej föreligga eller där det eljest från början är klart, att motion bör remitteras till ständigt utskott.

Även i ett annat hänseende föreslår kommittén ändring i reglerna för ärendens hänvisning till utskott. Förslaget går ut på att fråga, som enligt riksdagsordningens föreskrifter ankommer på beredning av visst ständigt utskott, må utan hinder härav kunna hänvisas till annat sådant utskott, därest frågan finnes äga nära samband med ämne, som tillhör sistberörda utskotts handläggning. Härom anför kommittén:

'Det sätt, varpå de ständiga utskottens kompetensområden i riksdagsordningen avgränsats, har medfört, att remissfrågorna kommit att bedömas ur rent formell synpunkt i en omfattning, som icke alltid medger önskvärd hänsyn till frågornas reala natur och sammanhang. Följden har stundom blivit en av sakliga skäl icke påkallad splittring av ett större problemkomplex på olika utskott, något som bland annat emellanåt föranlett sammansatta utskott, och därigenom verkat hindrande för vederbörande ständiga utskotts arbete. Givet är, att en större sakfråga ibland kan vara av sådan natur, att dess uppdelning på skilda utskott även sakligt sett är påkallad för en allsidig prövning. Men å andra sidan kunna fall förekomma — t. ex. i fråga om ett ärende, som är en ren följdfråga till ett annat — då en sådan splittring är obehörlig eller då förhållandena göra en enhetlig behandling i ett och samma utskott av sakliga skäl önskvärd. Kommittén har ur nu antydda synpunkter funnit den i grundlagen angivna fördelningen av ärendena mellan de ständiga utskotten icke böra vara alldeles ovillkorlig utan ansett sig böra i detta avseende tillstyrka sådan uppmjukning, som möjliggör en mera smidig anpassning av remisserna efter föreliggande förhållanden.'

Kommittén erinrar, att för vinnande av det med förslaget avsedda syftet erfordras, att första kammaren övergår till andra kammarens praxis att alltid bordlägga ej blott propositioner utan även motioner före remissen till utskott. Förslaget förutsatte nämligen från kammarpresidiernas sida i högre grad än hittills en prövning av frågorna ur sakliga lämplighetssynpunkter, vilket nödvändiggjorde samråd i ökad omfattning mellan talmännen inbördes samt mellan dem och vederbörande utskottsordförande.

Kammarledamöternas deltagande i utskottsarbete.

I vissa tidigare förslag till ändrad utskottsorganisation har uppmärksamhet ägnats frågan på vad sätt riksdagsledamöterna kunde i större utsträckning beredas tillfälle deltaga i utskottsarbetet. Spörsmålet, som närmast avser ledamöterna i den talrikare andra kammaren, aktualiseras vid en inskränkning av de tillfälliga utskotten i enlighet med kommitténs förslag.

Kommittén, som behandlat frågan, har icke ansett sig kunna tillstyrka en inom densamma ifrågasatt ökning över lag av antalet ledamöter i de mindre

utskotten. Bortsett från att första kammarens mindre ledamotsantal omöjliggör en sådan åtgärd utan uppgivande av grundsatsen om kamrarnas likställighet, åberopas att en utvidgning av ledamotsantalet för flertalet utskott ingalunda innebär någon lättnad utan tvärtom ett förtyngande av arbetet med därav följande tidsutdräkt. Endast beträffande jordbruksutskottet har kommittén, med hänsyn till ärendenas art och utskottets fördelning på avdelningar, funnit en ökning av ledamotsantalet vara om icke erforderlig så dock försvarlig och förordar, att detsamma bestämmes till samma siffra, som gäller för konstitutions- och bevillningsutskottet, eller 10 ledamöter från vardera kammaren. I övrigt hänvisar kommittén till kamrarnas möjlighet att, utan grundlagsändring, öka antalet suppleanter i utskotten samt framhåller, att en sådan ökning kunde vara av värde för utskottens rekrytering och för de yngre riksdagsmännens utbildning ägde avgjort företräde framför ledamot- och suppleantskap i tillfälligt utskott.

Rörande sättet för budgetfrågornas handläggning inom riksdagen erinrar kommittén om att kritiken väsentligen riktats mot dels att utgiftsärendena äro splittrade på flera olika utskott, dels att planmässiga metoder ej tillämpas för statsregleringens slutliga behandling och fastställande och särskilt att formella garantier saknas för ordnat samarbete härvidlag mellan de budgetbehandlande utskotten, enkannerligen stats- och bevillningsutskotten, dels ock att riksdagens ledamöter vid frågornas successiva behandling inom kamrarna sakna vägledning för överblickande av statsregleringsarbetets fortgång. Å andra sidan framhållas även omständigheter, ägnade att minska olägenheterna av systemet för budgetbehandlingen, främst att riksdagen genom statsverkspropositionen redan från början får en med avseende å såväl inkomster som utgifter fullständig finansplan, som är avsedd att bilda och jämväl i stort sett utgör den fasta grunden för riksdagens finansarbete, samt, vad särskilt angår splittringen av utgiftssidans behandling, att summan av de från statsutskottet utbrutna huvudtitlarna utgör ej fullt tio procent av riksstatens totalsumma.

Emellertid har kommittén funnit de framställda erinringarna icke helt sakna fog och framhåller, att det i synnerhet i svårare budgetlägen kunde vara behöfligt med en form, som skapar större garantier för en tillfredsställande prövning av budgetärendena och särskilt för budgetens slutliga fastställande. Vid övervägande av tänkbara åtgärder i denna riktning har kommittén, såsom tidigare omnämnts, ansett sig ej kunna förorda tillskapande — med eller utan uppdelning av utgiftsfrågornas preliminära beredning på ett flertal utskott — av en överinstans över de budgetbehandlande utskotten. Även har övervägts ett annat tidigare framkommet uppslag att göra anslagsbesluten till en början provisoriska och att alltså skapa möjlighet till en förnyad prövning av och jämkning i budgetens utgiftssida, men med hänsyn till betänkligheter såväl i konstitutionellt avseende som beträffande de praktiska konsekvenserna har kommittén avstått från att fullfölja denna linje.

Däremot har kommittén funnit sig böra inom ramen för nuvarande utskottsorganisation ifrågasätta vissa åtgärder i syfte att undanröja eller förminska

Budgetbehandling.

de allmännast påtalade olägenheterna av nuvarande system. Såsom angelägnast har därvid enligt kommittén framstätt att möjliggöra en officiell samverkan mellan de budgetbehandlande utskotten vid budgetens slutliga fastställande. En dylik samverkan har syntts kommittén lämpligast kunna åvägbringas på det sätt att avgivandet av förslag till den slutliga budgetregleringen anförtros åt deputerade, utsedda av de fyra budgetutskotten på sätt gäller om sammansatta utskott. Emellertid framhålles önskvärdheten av att beträffande formerna för detta samarbete icke i grundlag lämnas närmare regler, vilka skulle kunna lägga hinder i vägen för en utveckling av praxis med ledning av de erfarenheter, som kunde komma att göras.

På denna grund föreslår kommittén ej annan grundlagsföreskrift om ifrågasvarande samarbete än att stats- och bevillningsutskottens uppgifter, i vad de hänföra sig till budgetens slutliga sammanställande, skola fullgöras av vederbörande utskott gemensamt eller efter samråd med de övriga utskott, vilka handlägga statsregleringsfrågor. Det skulle med en sådan avfattning, framhåller kommittén, stå stats- och bevillningsutskotten fritt att för statsregleringens handläggande välja mellan å ena sidan en gemensam behandling av samtliga budgetutskotten i form av ett sammansatt utskott och å andra sidan ett samråd med de övriga budgetutskotten i den form de finna lämpligast, vilket samråd skulle föregå de av stats- och bevillningsutskotten vart för sig avgivna betänkandena. Därest den förstnämnda utvägen valdes, skulle vinnas den fördelen att i ett betänkande kunde framläggas förslag beträffande samtliga de frågor, som ägde samband med den slutliga budgetregleringen. Genom statsutskottets utökning med en femte avdelning skapades förutsättningar för statsregleringens verkställande i nu föreslagen ordning å en tidpunkt, då riksdagsarbetet i övrigt ännu påginge.

För att bereda riksdagens ledamöter information rörande budgetarbetets fortgång och befrämja ökad sammanhållning av och bättre överblick över budgetarbetet i allmänhet under dess successiva gång har tillika föreslagits viss anordning. Bestämmelse härom har emellertid avsetts skola inarbetas i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen.

*Avvikande
meningar.*

Rörande olika punkter i kommitténs uttalanden om utskottsväsendet hava av särskilda dess ledamöter uttalats avvikande meningar, vilka här må i korthet angivas såvitt de avse grundlagsändringar.

Emot en ökning av statsutskottets ledamotsantal riktar sig herr Reuterskiöld, som anser detta utskotts arbetsbörda med bibehållande i huvudsak av dess nuvarande uppgifter icke vara av den avsevärda omfattning i förhållande till andra utskotts, som kommittén förmenat. Reservanten framhåller, att ett 30-mannautskott skulle på ett olämpligt sätt centralisera viktiga arbetsuppgifter samt försvåra och fördröja avdelningsärendenas behandling i utskottets plenum. Hade det gällt att till statsutskottet återföra de anslagsfrågor, som sedan år 1909 handläggas av jordbruksutskottet och vilkas avskiljande från statsutskottet utgjort ett missgrepp, så kunde en utvidgning av statsutskottet bliva ofrånkomlig för att sålunda återställa enhetligheten i anslags-

beredningen, men den borde ej begagnas blott för att lätta arbetsbördan för de nuvarande avdelningarna.

Även herr Anders Anderson finner tillräckligt bärande skäl för en utvidgning av statsutskottet ej föreligga och avstyrker förslaget härutinnan.

Det nyss omnämnda spörsmålet om jordbruksutskottets anslagsfrågor har behandlats av herr Ivar Anderson, som uttryckligen föreslår att dessa anslagsfrågor överföras till statsutskottet och att utskottet för detta ändamål förstärkes med en femte avdelning.

En utökning av andra lagutskottets ledamotsantal från 16 till 20 föreslås av herrar Reuterskiöld och Mosesson. Den senare understryker särskilt önskemålet att i större utsträckning bereda riksdagens ledamöter tillfälle att deltaga i utskottsarbete. Den förre anför, att de av kommittén åberopade skälen mot en uppdelning på avdelningar i fråga om det egentliga lagarbetet väsentligen avsåge första lagutskottet, under det för andra lagutskottet, som vore mera socialpolitiskt än rent juridiskt och lagtekniskt betonat, en dylik uppdelning vore tänkbar och praktiskt möjlig.

Slutligen uttalar sig herr Reuterskiöld i anslutning till kommitténs förslag rörande bevillningsutskottets kompetensområde för viss utvidgning därav. Frågor om lagstiftningen rörande tillverkning och försäljning av rusdrycker och maltdrycker böra, anser reservanten, falla under utskottet väsentligen av det skäl att de utgöra monopolärenden, icke därför att de angå rusdrycker och maltdrycker. I konsekvens härmed borde all monopollagstiftning förläggas under bevillningsutskottet. Reservanten föreslår på den grund att under nämnda utskott förläggas lagstiftningsärenden rörande varor, vilka enligt lag, stiftad i den ordning regeringsformen § 87 mom. 1 stadgar, äro underkastade monopol.

Såsom jag förut nämnt har kommittén vid sidan av frågan om utskottsväsendet haft under övervägande även andra, delvis därmed sammanhängande grundlagsspörsmål rörande riksdagens arbetsformer. I vissa avseenden har därvid ändring i gällande bestämmelser föreslagits. I andra åter har kommittén ansett sig ej böra tillstyrka sådan åtgärd. Jag övergår nu till att redogöra för antydda, av kommittén behandlade

Övriga frågor.

I den uti riksdagsordningen § 54 angivna tiden, inom vilken propositioner böra vara avlämnade, föreslår kommittén viss mindre begränsning. Ursprungligen saknades bestämmelser om tid för avlåtande av propositioner. Den förut omnämnda, år 1916 tillsatta kommittén föreslog för normala fall en begränsning av propositionstiden vid lagtima riksdag till 60 dagar från riksdagens öppnande. Vid behandling av kommitténs förslag upptog Kungl. Maj:tt tanken på en begränsning av propositionstiden, men föreslog dess fixerande till 70 dagar. Denna tidsbegränsning infördes ock genom grundlagsändring år 1918 och är ännu gällande. Proposition må dock avlätas senare, därest Ko-

Tid för propositioners avlämnande.

nungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

Frågan om ytterligare inskränkning i propositionstiden väcktes vid 1927 års riksdag i en motion, däri påyrkades en begränsning till 50 dagar från riksdagens början under hänvisning till att regeringen år 1926 frivilligt iakttagit denna tid. Konstitutionsutskottet uttalade, med avstyrkande av sådan ändring, en förväntan att den år 1926 inledda praxis komme att oberoende av uttryckligt stadgande tillämpas även i framtiden och framhöll att i vissa fall, särskilt då ny regering bildades på hösten, en så stark begränsning av tiden som till 50 dagar kunde medföra olägenheter.

Betydelsen av en snävt begränsad propositionstid för riksdagsarbetets snabba och jämna fortgång borde, framhåller nu kommittén, visserligen icke överskattas med beaktande, bland annat, av att flertalet utskott oberoende härav redan vid riksdagens början erhöle ett betydande material för sin verksamhet. Men det skulle dock bliva lättare att åstadkomma bättre planläggning och ledning av riksdagsarbetet, om utskotten kunde tidigare än vid den nu stadgade propositionstidens utgång överblicka hela sitt arbetsmaterial. Den nu bestämda tidsgränsen kunde ock stundom medföra olägenheter till följd av kollision mellan motionstider i anledning av propositionerna och riksdagens påskferier. Önskvärd vore därför en ytterligare beskärning av propositionstiden, men den kunde ej göras alltför kraftig med hänsyn till därav uppkommande svårigheter för organisationen av propositionsarbetet i Kungl. Maj:ts kansli samt de särskilda förhållanden, vilka kunde inträda vid regeringsskiftet på hösten.

Kommittén föreslår därför en propositionstid av två månader från riksdagens öppnande — eller ungefärligen samma tid som 1916 års kommitté ifrågasatt — med rätt för Kungl. Maj:t att avlämna proposition även därefter under de förutsättningar, som redan nu gälla.

Tid för väckande av motioner.

Även i de för väckande av motioner stadgade tiderna föreslår kommittén viss inskränkning, nämligen i fråga om motioner i grundlagsfrågor och i ämnen, som kunna hänvisas till tillfälligt utskotts behandling.

Genom grundlagsändringar åren 1909 och 1918 hava redan vidtagits icke obetydliga begränsningar i motionstiderna. Ursprungligen angavs viss tid för väckande av motion blott då denna avsåge ämne, som tillhörde ständigt utskotts behandling. Sådan motion skulle väckas inom 10 dagar från riksdagens öppnande, såvitt ej motionen avsåge grundlagsfråga eller omedelbarligen föranleddes av inom någondera kammaren fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under riksdagen inträffad händelse. I dessa fall liksom ock i fråga, som ej tillhörde ständigt utskott, kunde motion väckas så länge riksdagen vore samlad. De därefter gjorda inskränkningarna avse dels motioner i grundlagsfrågor, för vilka tidsfristen blivit bestämd till 40 dagar från riksdagens öppnande, dels motioner i anledning av någon efter riksdagens öppnande avlåten proposition, vilka må väckas sist å det sammanträde, som infaller näst efter 10 dagar från propositionens avlämnande, med rätt för kammaren

att under särskilda förhållanden medgiva viss utsträckning av tiden, dels ock motioner i ämnen, tillhörande tillfälligt utskotts behandling, vilka skola väckas inom 20 dagar efter riksdagens öppnande, vederbörande kammare obetaget att för särskilt fall medgiva motions väckande även senare. Då år 1909 en första inskränkning gjordes i tiden för väckande av motion i anledning av proposition, tillerkändes samtidigt utskotten viss begränsad initiativrätt i syfte att de skulle vid behandlingen av en proposition kunna föreslå ändringar, som ginge utanför propositionens ram, även om motion ej blivit väckt.

Ändringar i motionstiderna hava ifrågasatts vid olika tillfällen. Sålunda framkommo på 1870-talet förslag om inskränkning av motionstiden i frågor, hörande under ständigt utskotts behandling, från 10 till 6 dagar från riksdagens öppnande, och vid 1917 års riksdag yrkades motionsvis, att alla motioner med undantag av motioner i grundlagsfrågor och sådana, som föranleddes av proposition, skulle väckas inom 4 dagar från öppnandet. Ett förslag om utsträckning återigen av tiden för motioner i ärenden, hörande under ständigt utskott, förekom vid 1925 års riksdag. Beträffande särskilt motionstiden i grundlagsfrågor må nämnas ett år 1915 eller före tidsbegränsningens införande framkommet förslag att fastställa denna tid till 30 dagar från riksdagens öppnande. Slutligen hava vid några tillfällen motionsvis ifrågasatts, att en begränsad initiativrätt, liknande den som tillkommer utskotten, skulle tillerkännas även minoriteter inom utskotten samt enskilda ledamöter av kamrarna.

Såsom förut antytts har kommittén funnit hållbara skäl icke kunna anföras för bibehållande av särskilda, längre motionstider beträffande grundlagsfrågor och ämnen, som tillhöra tillfälligt utskotts behandling.

Vad först grundlagsfrågor angår, torde det, anför kommittén, tvärtom kunna sägas, att särskild motionstid i dessa ärenden vore av behovet mindre påkallad än beträffande flertalet övriga frågor. Då grundlagsändring icke kunde slutligt antagas förrän vid en senare riksdag efter nya val till andra kammaren, kunde en inskränkning i motionstiden föranleda uppskov med en grundlagsändring endast i det fall att ett tilltänkt förslag därigenom förhindrades framkomma vid sista riksdagen i valperiod för andra kammaren. Men även för nämnda riksdag kunde särskild motionstid näppeligen anses påkallad. Med beaktande av dessa frågors karaktär kunde nämligen med fog krävas, att tillämnade förslag genomtänktes och utarbetades redan före riksdagens början. Skulle fråga aktualiseras först genom någon händelse under sista riksdagen i valperiod, funnes ju dessutom redan möjlighet att oberoende av motionstid väcka förslag. Ej heller borde vid frågans bedömande förbises konstitutionsutskottets obegränsade initiativrätt i grundlagsärenden. Den nuvarande långa motionstiden vore ägnad att för konstitutionsutskottet försvåra planläggning inom rimlig tid av dess arbete.

Vad härefter angår ärenden, som tillhöra tillfälligt utskotts behandling, framhåller kommittén, att ett borttagande av den särskilda motionstiden vore en nödvändig förutsättning redan för genomförande av förslaget om begräns-

ning av nämnda utskotts användande. På grund av de vaga gränserna för de tillfälliga utskottens verksamhetsområde hade ofta, erinrar kommittén, olägenheter framträtt i anledning av den särskilda motionstiden för ärenden till sådana utskott. En motion, som, därest den väcktes inom 10 dagar från riksdags öppnande, redan enligt den på grundval av nuvarande bestämmelser utvecklade praxis skulle hava hänvisats till ständigt utskott, hade, då den väcktes efter nämnda tidpunkt, ofta remitterats till tillfälligt utskott, emedan vid en sträng tolkning av riksdagsordningens ordalydelse hänvisning till sådant utskott icke kunnat vägras. Därigenom hade motionärer, som försummat motionstiden för ärenden tillhörande ständigt utskott, erhållit en utväg att i vissa fall likväl få sina förslag under omprövning, eventuellt efter någon jämkning i den avfattning, som eljest skulle hava givits åt yrkandet. Skulle nu en särskild motionstid bibehållas för ärenden, som enligt kommitténs förslag finge, om särskilda skäl föreläge, hänvisas till tillfälligt utskott, skulle otvivelaktigt i gränsfall uppkomma motsvarande olägenheter och svårigheter. Även frånsett nu angivna synpunkter, tillägger kommittén, saknades hållbara grunder för bibehållande av en längre motionstid i förevarande ärenden; om dem gällde liksom beträffande grundlagsfrågorna, att deras art såsom regel medgäve förslags utarbetande redan före riksdags början.

Kommittén föreslår på nu anförda skäl sådan ändring i riksdagsordningen § 55, att motionstiden i grundlagsfrågor och i ämnen, vilka kunna hänvisas till tillfälligt utskott, blir begränsad på samma sätt som beträffande frågor i allmänhet, hörande under ständigt utskotts behandling. Några ändringar i övrigt i nuvarande regler om tid för motions väckande har kommittén ej funnit påkallade. Ej heller har kommittén ansett sig böra förorda åtgärder i syfte att berättiga vare sig minoriteter inom utskott eller enskilda kammarledamöter att i kamrarna utan stöd av motion göra yrkanden, som gå utom ramen för i propositioner gjorda framställningar.

Yttranderätten vid kamrarnas sammanträden.

I syfte huvudsakligen att bereda större koncentration åt kammardebatterna har kommittén föreslagit ändring i de uti riksdagsordningen § 52 upptagna bestämmelserna om yttranderätten vid kamrarnas sammanträden.

Inskränkningar i yttranderätten i och för begränsande av överläggningarna, såsom i fråga om antalet gånger ledamot äger yttra sig i ett och samma ärende eller rörande yttrandes längd, finnas ej för närvarande. Om den ordning, vari ordet erhålles, stadgas att en var yttrar sig i den ordning, han därtill sig anmält och uppropad bliver. Denna regel lider inskränkning endast av den rätt, som enligt ordningsstadgan för första kammaren och arbetsordningen för andra kammaren tillkommer statsrådsledamot att framför vederbörande kammars ledamöter erhålla ordet utan avseende å den ordning, vari detta begärts.

Något förslag till direkt begränsning av yttranderätten i kamrarna torde hitintills icke hava framställts. Däremot har under senare år ifrågasatts åtgärder för vinnande av koncentration i överläggningarna utan inkräktande på yttrandefriheten. Härutinnan må nämnas ett vid 1920 års riksdag motionsvis

framställt förslag att varje anmäld talare, som ej förut yttrat sig under överläggningen, skulle uppropas före den, som tidigare haft ordet. Konstitutionsutskottet avstyrkte förslaget under erinran att en dylik regel skulle minska möjligheten för talare att genom repliker besvara mot deras huvudanföranden riktade invändningar. Denna replikrätt ansåg utskottet vara av betydelse för en frågas klara och allsidiga belysning. Vid behandling av utskottets utlåtande i andra kammaren framhöll en talare, att det skulle vara av synnerligt värde, om i vår riksdag liksom i engelska underhuset och andra parlament möjlighet bereddes att med ett kort beriktigande avbryta ett större anförande. Ett annat förslag väcktes i en motion vid 1930 års riksdag. Det gick ut på att en av utskottsmajoriteten inom sig utsedd talare — referent — skulle tillerkännas samma rätt att ingripa i kammardebatterna som nu tillkommer ledamot av statsrådet. Med avstyrkande av förslaget påpekade konstitutionsutskottet bland annat, att anordningen med utskottsreferenter syntes komma att medföra vissa ytterligare anordningar med minoritetsreferenter liksom ock vissa konsekvenser i avseende å rätt för motionär att i särskild ordning erhålla ordet.

Kommittén har för sin del funnit tillräckliga skäl saknas för vidtagande av särskilda åtgärder, motsvarande vad som skett flerstädes i utländska parlament, för inskränkning i den fria yttranderätt, som vunnit hävd i den svenska riksdagen, men i förslagen till ändringar i ordningsstadgan för första kammaren och arbetsordningen för andra kammaren har upptagits en bestämmelse i syfte att, utan ingrepp i yttrandefriheten, motverka oskäligen förlängning av överläggningarna.

Däremot har kommittén fullföljt den tidigare framkastade tanken rörande utskottsreferent och även förordnat införande av en särskild replikrätt. Efter en erinran om att det i den svenska riksdagen visserligen icke torde hava förekommit att överläggningarna i obstruktionssyfte utdragits, anför kommittén i denna del i huvudsak följande.

'Emellertid lär det icke kunna bestridas, att debatterna stundom uttänjas utöver vad som påkallas för en ingående och allsidig belysning av föreliggande frågor samt att onödig vidlyftighet och upprepningar förekomma. Den svenska riksdagsordningens tämligen stela bestämmelser om ordningsföljden mellan talare synas i själva verket i viss mån inbjuda härtill. En talare, som funnit sitt anförande hava i viss del missuppfattats av en efterföljande talare, kan sålunda icke rätta missuppfattningen utan att avvakta sin tur i talarordningen. Gäller det en överläggning i en större fråga, dröjer det vanligen flera timmar, innan han kan ånyo erhålla ordet, och på grundval av missförståndet kan då hava utspunnit sig en lång debatt, som måhända varit helt överflödig, därest saken kunnat genom ett kort genmäle omedelbart tillrättaläggas. Liknande olägenheter framträda såsom följd därav, att möjlighet saknas för en officiell talesman för vederbörande utskott att utan iakttagande av den vanliga talarordningen ingripa i överläggningen för meddelande av sakliga upplysningar, för rättande av missförstånd o. s. v.

Ett undanröjande av här antydda missförhållanden skulle enligt kommitténs mening otvivelaktigt vara ägnat att verka i riktning mot större koncentration i kammardebatterna. Införande av möjlighet för en talare, som redan yttrat sig, att med ett kort genmäle omedelbart bemöta en efterföljande talare, skulle

utan tvivel ofta medföra, att den förstnämnde talaren efter sitt huvudanförande nöjde sig med en eller flera dylika korta repliker i stället för att — såsom nu icke sällan sker — när han efter lång väntan åter erhållit ordet, ånyo tämligen utförligt utveckla sina synpunkter.

Kommittén föreslår, dels att utskotten medgivas rätt att i varje ärende inom sig utse en ledamot av vardera kammaren att vid ärendets behandling i kammaren såsom referent yttra sig å utskottets vägnar med befogethet att erhålla ordet oberoende av ordningen mellan kammarens övriga ledamöter, dels ock att kammarledamot, som redan yttrat sig i en överläggning, må för ett till tiden begränsat, kort genmäle (replik) till en efterföljande talare kunna efter talmannens beprövande erhålla ordet omedelbart efter sådan talare. I fråga om den inbördes ordningen mellan referent och replikant har kommittén, då replik med hänsyn till dess syfte bör komma omedelbart efter det anförande som skall bemötas, utgått ifrån att replikant alltid skall äga företräde. Av samma skäl bör enligt kommittén replikant hava företräde även framför statsråd, medan däremot referent skulle få vika för statsråd. Replikrätten är enligt förslaget icke ovillkorlig. På talmannens beprövande skall bero, huruvida exempelvis en talare bör tillåtas att upprepade gånger med brytande av den vanliga ordningsföljden replikera en och samma efterföljande talare. På talmannen ankommer likaledes att bestämma om repliks varaktighet. Maximitid för replik skulle lämpligen kunna beslutas att gälla antingen generellt för hel riksdag eller ock för varje särskild debatt. Kommittén har närmast tänkt sig en maximitid av en minut; i varje fall borde replik ej få upptaga mer än två å tre minuter.

Vidare gående möjligheter att bryta ordningsföljden mellan talare än den nu föreslagna har kommittén ansett sig ej böra förorda. Sålunda skulle det enligt kommittén föra för långt i avvikelser, om viss förtursrätt skulle tillerkännas representant för utskottsminoritet eller motionär. Däremot har ifrågasatts att medgiva rätt till 'inpass' eller att avbryta en talare under dennes anförande med ett tillrop, ett kort beriktigande, en fråga eller dylikt. Emellertid har kommittén, som erinrar om att dylika inpass torde redan nu hava stundom ägt rum utan erinran från talmännens sida, ansett det även framdeles böra bero på talmännens avgörande huruvida och i vad mån inpass må tillåtas.

I detta sammanhang må slutligen omnämnas en av kommittén föreslagen ändring i den uti riksdagsordningen § 52 upptagna bestämmelsen om disciplinära åtgärder mot talare, som gör sig skyldig till missbruk i yttrandefriheten. Där stadgas, att om någon använt personligen förolämpande uttryck, kammaren äger pröva, huruvida denne må av talmannen erhålla tjänlig föreställning och varning eller om saken bör överlämnas till laga domstols behandling eller ock alldeles förfalla. Detta stadgande, som icke lägger någon disciplinär makt i talmannens hand, har synts kommittén otillfredsställande. Bestämmelser, liknande de i flertalet utländska parlament förekommande, finner kommittén visserligen ej påkallade hos oss, men anser riksdagens värdig-

het dock kräva, att garantier beredas för arbetets behöriga bedrivande därigenom att åt talmännen gives en möjlighet att utan sammanträdes ajournering värja kamrarna mot grova missbruk av yttrandefriheten.

I nu nämnt syfte föreslår kommittén ett stadgande av innehåll att om talare använder personligen förolämpande uttryck eller eljest uppträder på ett mot god ordning stridande sätt och icke låter sig rätta av talmannens föreställning, talmannen äger frångå honom ordet med påföljd att han icke vidare må yttra sig under det pågående sammanträdet. Från rätt att deltaga i omröstningar skulle den felande däremot ej avstängas. Nuvarande påföljdsbestämmelser bibehållas i huvudsak enligt förslaget och äro avsedda att kunna tillämpas efter det talmannen gjort bruk av sin självständiga befogenhet.

Under åberopande av att riksdagens långa påskferier äro till icke oväsentligt hinder för ett lugnt och jämnt bedrivande av riksdagsarbetet samt bidra till den starka anhopningen av ärenden under riksdagens sista veckor ifrågasätter kommittén en förkortning av denna ledighet till en tid av 8 dagar. En dylik förkortning anser kommittén kunna genomföras, därest samtidigt en utvidgning sker av riksdagsmännens rätt till fria resor mellan Stockholm och hemorten under riksdagens lopp. Härutinnan föreslås, att ersättning må utgå för högst 5 i stället för, såsom nu är stadgat, högst 2 resor fram och åter. För genomförande av kommitténs förslag skulle grundlagsändring erfordras endast i sistnämnda hänseende.

Inskränkning av påskferierna m. m.

I grunderna för valbarhet till utskott föreslår kommittén i ett speciellt avseende en jämkning. Riksdagsordningen § 44 stadgar bland annat att den, av vilken riksdagen kan fordra redo och ansvar, ej må inväljas i utskott, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma. Härav följer, påpekar kommittén, att förutvarande statsråd ej kan placeras i konstitutions- eller statsutskott vid riksdag, då granskning av hans ämbetsåtgärder kan förekomma, samt att under motsvarande förhållanden fullmäktig eller förutvarande fullmäktig i riksbanken eller riksgäldskontoret ej kan inväljas i bankoutskottet. Detta valbarhetshinder finner kommittén sakligt fullt motiverat för konstitutions- och bankoutskottens vidkommande. Beträffande åter hindret för inval i statsutskottet framhåller kommittén, att detta utskotts granskningsuppgift med avseende å statsregleringens realiserande icke vore i jämförelse med utskottets övriga arbete av sådan betydelse, att det kunde anses påkallat att av hänsyn till denna uppgift avskära möjligheten att för utskottets verksamhet tillgodogöra en erfaren arbetskraft endast därför att han under året förut varit ledamot av statsrådet.

Valbarhet till utskott.

Kommittén föreslår på denna grund sådan modifiering av det angivna allmänna förbudet, att regeln i fråga ej skall utgöra hinder att i statsutskottet invälja förutvarande ledamot av statsrådet, dock utan rätt för denne att inom utskottet deltaga i behandling av ärende, som avser redovisning för någon hans ämbetsåtgärd.

I särskilt yttrande har herr Reuterskiöld förklarar sig med hänsyn bland annat till konsekvenserna av den föreslagna ändringen böra avstyrka dess genomförande.

*Formerna
för riksdags
avslutande m. m.*

Kommittén har jämväl haft under överbäggande frågan om ändring i nuvarande regler om ceremoni på rikssalen i samband med riksdagens verksamhet. Sådan förekommer vid riksdags öppnande (riksdagsordningen § 34), vid dess avslutande eller dess upplösande i samband med nya val i hela riket till båda kamrarna eller endera (riksdagsordningen § 36), då riksdagen bifallit proposition om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av grundlag (riksdagsordningen § 79) och då Konungen till ett av riksdagen antaget, inom densamma väckt grundlagsförslag meddelar sitt samtycke eller de orsaker, för vilka beslutet ej godkänts (regeringsformen § 81 andra stycket).

I fråga om formerna för riksdagens avslutande erinrar kommittén, att då avslutandet ägde rum först åtskilliga dagar efter det egentliga riksdagsarbetets slut och vid den tidpunkten flertalet av riksdagens ledamöter redan lämnat huvudstaden, ceremonien på rikssalen, som föreginges av procession från riksdagshuset, plägade beivras endast av ett fåtal riksdagsmän. Att Konungen själv förklarar riksdagen avslutad hade icke på länge förekommit. Då förut sättningar för en riksdagens värdighet motsvarande procession och ceremoni på rikssalen under dessa omständigheter knappast torde föreligga, syntes ceremoniens obligatoriska karaktär böra borttagas. Detsamma kunde lämpligen ske även i avseende å formen för riksdags upplösande i samband med nyval. Icke heller vid dylika tillfällen plägade Konungen numera själv komma tillstädes på rikssalen.

För dessa fall föreslår kommittén, att Konungens beslut må kunna tillkännagivas riksdagen genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en därtill av Konungen förordnad statsrådsledamot, varefter riksdagen anses omedelbart avslutad eller upplöst. I båda fallen har i förslaget den nu gällande formen bibehållits såsom alternativt förfaringssätt att användas då Konungen vill personligen möta riksdagen.

Med avseende å behandlingen av grundlagsärenden anser kommittén ceremonien på rikssalen, som i dessa fall inkräktar på riksdagens arbetstid, böra helt avskaffas. I stället föreslår kommittén, att riksdagens beslut i dylika frågor — i likhet med övriga riksdagsbeslut vilka tillkännagivas Konungen — meddelas genom skrivelse. Därefter skulle i fall, då grundlagsändring genom Konungens och riksdagens sammanstående beslut kommer till stånd — vare sig det gäller ett av Konungen framlagt eller ett inom riksdagen väckt förslag — den beslutade ändringen genom kungörelse utfärdas innan riksdagen åtskilts och meddelande härom lämnas riksdagen genom öppet brev på sätt nyss nämnts om beslut rörande riksdagens avslutande och upplösning. Uppläsandet av det öppna brevet är avsett att, i stället för ceremonien på rikssalen, utgöra den akt, varigenom grundlagsändringen erhåller gällande kraft. Lämna åter Konungen ej sitt samtycke till ett inom riksdagen väckt och av densamma antaget grundlagsförslag, skola enligt förslaget de orsaker, för vilka

riksdagens beslut ej godkänts, genom skrivelse meddelas riksdagen innan densamma åtskilts.

Under överbäggande inom kommittén hava ock varit vissa andra grundlagsfrågor, vilka vid olika tillfällen tidigare bringats under diskussion. Sålunda har kommittén behandlat frågan om underlättande av riksdagens arbete genom begränsande av dess arbetsmaterial antingen genom att till Konungens avgörande överlämna vissa ärenden, i vilka riksdagens medverkan för närvarande påkallas, eller ock genom att inskränka de enskilda riksdagsledamöternas rätt till initiativ. Vidare hava överbäggats tidigare i samma syfte väckta förslag om uppdelande av riksdagens arbete på två sessioner, en vår- och en höst-session, samt om beredande av möjlighet att från en riksdag till en följande uppskjuta behandlingen av vissa ärenden. Slutligen har kommittén även förehåft frågan om rätt för ledamot av statsrådet att deltaga i utskottens överläggningar och om rätt för statssekreterare att såsom ställföreträdare för statsrådsledamot deltaga såväl i utskottens som kamrarnas förhandlingar.

Av olika skäl har kommittén emellertid ansett sig ej böra i nu angivna hänseenden förorda ändringar i de för närvarande gällande bestämmelserna. Rörande kommitténs närmare uttalanden härom torde jag få hänvisa till betänkandet.»

Efter att hava närmare redogjort för det av kommittén upprättade förslaget till ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, vilket förslag härvid fogats såsom bilaga (A), anför föredraganden vidare:

»Då riksdagen i sin skrivelse med begäran om utredning i förevarande ämne framhöll lämpligheten av att för denna utredning anlita erfarna representanter för de olika utskotten, förknippades därmed en förhoppning att såmedelst skulle kunna anvisas ett sätt att utan större rubbningar i bestående förhållanden åstadkomma en mera tillfredsställande organisation av riksdagens arbete. Att inom en sålunda begränsad ram söka åvägbringa en lösning av frågan har ock varit kommitténs ögonmärke. De förslag, vari utredningen utmynnat, bygga helt på huvudgrunderna i gällande system. Huruvida de ifrågasatta ändringarna kunna giva ett tillfredsställande resultat är helt naturligt vanskligt att nu bedöma. Möjligen komma mera ingripande åtgärder att visa sig nödvändiga. Med det inbördes beroende, i vilket de olika leden stå till varandra i ett så omfattande system som riksdagens arbetsformer utgöra, är dock en djupare gående omläggning en ömtålig fråga, och det gäller att icke giva till spillo de förtjänster, som den gamla under lång tid prövade organisationen visat sig i många hänseenden besitta. Riktig synes mig därför den väg vara, som kommittén följt, eller att i första hand pröva vad som kan vinnas med mindre medel. Erfarenheten må sedan visa om man kan stanna därvid.

Bland föreslagna åtgärder för ett jämnare bedrivande av riksdagens arbete tilldrar sig statsutskottets utökande det största intresset. Även om hänsyn tages till att statsutskottets arbete fördelas på olika avdelningar torde det,

*Diverse
spörsmål.*

**Departements-
chefen.**

Allmänna
synpunkter.

Stats-
utskottet.

med beaktande av dess vittomfattande uppgifter och tillika bland annat den avsevärda tid plenarbehandlingen kräver, vara ställt utom tvivel och jämväl vara av erfarenheten bekräftat, att detta utskott är mer arbetstyngt än de övriga. För att råda bot härpå kan tänkas antingen att utskottet uppdelas eller mera betydande grupper av ärenden utbrytas från dess ämnesområde eller ock att utskottets arbetskapacitet utökas. Av hänsyn till statsregleringens enhetliga behandling vore dock en uppdelning i skilda utskott säkerligen ej möjlig, med mindre för enhetens bevarande utformades en särskild överbyggnad. Men man komme då i själva verket tillbaka till det system som fått sitt uttryck i statsutskottets redan bestående organisation, ehuru i en form som helt visst skulle medföra större omgång och vara förknippad med även andra olägenheter. Ur samma synpunkt torde betänkligheter möta mot en mera väsentlig utbrytning av ärenden från statsutskottet. I detta hänseende har inom kommittén dryftats ett förslag, avseende att ärenden rörande de affärsdrivande verken skulle överföras till bankoutskottet. Anslagen till dessa verk bestridas till väsentlig del av lånemedel, varför vid prövningen av anslagskraven i viss mån andra synpunkter komma i beaktande än i fråga om skattebudgeten. Någon nämnvärd svårighet ur arbetsbelastningssynpunkt läser ej för bankoutskottets del följa av överflyttningen. Mot en dylik anordning har kommittén bland annat framhållit, att löneärendena för dessa verks ekonomi spelade en så stor roll, att ett avskiljande av nämnda ärenden från övriga frågor beträffande verken knappast syntes lämpligt, ävensom att det samband, som i viss utsträckning förefunnes mellan frågorna om de affärsdrivande verken och anslagsfrågorna under riksstatens sjätte huvudtitel, i sin mån talade för att dessa båda grupper av ärenden behandlades inom samma utskott. Då kommittén sålunda haft frågan under övertvägande och funnit sig ej kunna tillråda nämnda åtgärd, har jag ansett mig ej böra framkomma med förslag härom.

För lättande av statsutskottets arbetsbörda torde man under sådana förhållanden vara hänvisad till att, såsom kommittén föreslagit, med bibehållande i allt väsentligt av utskottets kompetensområde, öka utskottets arbetskapacitet genom att tillföra utskottet det antal ledamöter, som erfordras för bildande av en ny femte avdelning. Visserligen kan invändas att vinsten av en sådan anordning motverkas av ökad tyngd i plenarbehandlingen, och såsom olämplig har även framhållits en sammanföring av viktiga arbetsuppgifter under ett och samma, redan på grund av medlemsantalet dominerande utskott. Då emellertid det egentliga utredningsarbetet sker inom avdelningarna och förslagets genomförande otvivelaktigt skulle medföra ett påskyndande av ärendenas beredning, torde den angivna olägenheten i fråga om plenarbehandlingen icke behöva tillmätas allt för stor betydelse. Vad den senare invändningen angår, synes den samma knappast träffa nu förevarande förslag, då detta ej åsyftar någon utvidgning av utskottets kompetens.

Med vida större styrka skulle båda nu omnämnda synpunkter kunna göras gällande, därest ytterligare utvidgning av statsutskottet framtingades av nya arbetsuppgifters överförande till detsamma. I likhet med kommitténs majoritet anser jag emellertid ej tillrådligt att till statsutskottet nu återflytta de av

jordbruksutskottet behandlade anslagsfrågorna, ehuru eljest vissa principiella skäl kunde tala för en sådan åtgärd. Den större enhetlighet i budgetbehandlingen, som därigenom skulle vinnas, har avsetts i erforderlig utsträckning kunna åstadkommas på annat sätt.

Därmed är jag inne på den av kommittén övervägda frågan om budgetbehandlingen. Kommitténs förslag härutinnan innebär, i vad det avser grundlagsändring, införandet av uttrycklig bestämmelse om samverkan mellan de budgetbehandlande utskotten i och för budgetens slutliga fastställande. Under övervägande inom kommittén har varit att i större eller mindre utsträckning möjliggöra fattande av provisoriska beslut i anslagsfrågor. Vid en förnyad prövning skulle därefter vid behov jämkning kunna verkställas i budgetens utgifts-sida. Emellertid har kommittén på grund av uttalade betänkligheter såväl i konstitutionellt avseende som beträffande de praktiska konsekvenserna ej ansett sig böra ifrågasätta en dylik anordning. Onekligen äro en del anslagsfrågor av den beskaffenhet, att beslut däri böra bliva omedelbart bindande. I andra fall åter skulle det otvivelaktigt vara till stor fördel, om en efterprövning av de successivt fattade anslagsbesluten och, i mån anledning därtill yppades, nedsättning i eller uteslutning av preliminärt beslutade anslag finge ske i samband med statsregleringens slutliga handläggning, då budgeten kan i dess helhet överblickas och hänsyn även kan tagas till under riksdagens lopp inträffade omständigheter. Kommittén har emellertid avsett, att syftet med nu omnämnda anordning skulle till viss grad kunna nås medelst ett kontinuerligt samarbete mellan de budgetbehandlande utskotten, vilket föreslås skola ske genom deputerade, utsedda av utskotten. Stadgande härom har upptagits i kommitténs utkast till ändringar i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifterna. Med hänsyn till den av kommittén sålunda intagna ståndpunkten torde i frågans nuvarande läge tillräcklig anledning ej föreligga för ett framställande av förslag från min sida om annan ordning vid beslut i anslagsfrågor. Vad beträffar kommitténs förslag till grundlagsbestämmelse om samverkan mellan de budgetbehandlande utskotten i och för budgetens slutliga fastställande, kan det möjligen komma att visa sig mest rationellt att ordna detta samarbete i form av sammansatt utskott. Det synes dock lämpligt att, såsom kommittén ock förordat, ej nu fastslå en viss bestämd form utan i stället låta praxis utveckla sig med ledning av de erfarenheter, som kunna komma att göras. Till förslaget i denna del kan jag sålunda giva min anslutning.

Mot de föreslagna mindre jämkningarna i arbetsfördelningen mellan stats- och bankoutskotten, vilka synas ur saklig synpunkt väl motiverade, har jag intet att erinra. Även biträder jag den uppfattning, varåt kommitténs majoritet givit uttryck, att ändring i övriga ständiga utskotts organisation eller i arbetsfördelningen dem emellan ej för närvarande påkallas i syfte att lätta något av dessa utskotts arbetsbörd. Med beaktande av den förefintliga möjligheten till utjämning i arbetsbördan mellan de båda lagutskotten torde det sålunda bland annat vara överflödigt att nu vidtaga särskilda åtgärder i anledning av den under senare år stundom inträffade ökningen av sådana ärenden, vilka pläga ankomma å andra lagutskottets handläggning. Frågan härom bör

Budget-
behandlingen.

Jämknin-
gar i
arbetsför-
delning-
en mellan
de ständiga
utskotten.

lämpligen anstå i avvaktan på närmare erfarenhet huruvida nämnda ökning är av tillfällig art eller ej. I detta sammanhang må nämnas, att viss lättnad i en del utskotts arbetsbörda kan, om ock ej i mera betydande grad, förväntas av den ändring i reglerna för remiss till ständigt utskott, varom kommittén avgivit förslag. Med en sådan ändring kan säkerligen en förenkling och understundom även större enhetlighet i handläggningen av med varandra sammanhängande frågor ernås i åtskilliga fall, där enligt nu gällande regler frågorna måste i viss mån underkastas dubbelbehandling i skilda utskott eller ock föranleda bildandet av sammansatt utskott.

Utrikes-
utskott.

Emot förslaget att inrätta ett nytt utskott enbart för utrikesärendenas beredning kunna utan tvivel göras gällande vissa erinringar. Det nya utskottet skulle enligt förslaget utöva den konstitutionella kontrollen i utrikesärendena och bereda sådana frågor om överenskommelser med främmande makter, vilka ej på grund av deras sakliga natur tillkomma annat ständigt utskott. I stort sett skulle sålunda utskottet endast hava att övertaga de arbetsuppgifter beträffande utrikesförhållandena, som nu ävila konstitutionsutskottet. Granskningen av statsrådsprotokollen i utrikesärendena torde i allmänhet ej kräva något väsentligare arbete. Ej heller lär utskottet i traktatfrågorna som regel få något mera omfattande arbetsmaterial i betraktande av att viktiga dylika ärenden ofta ankomma på beredning av andra utskott, såsom lag- och bevillningsutskotten. Visserligen beräknas utrikesutskottet genom den föreslagna ändringen rörande de tillfälliga utskotten komma att få handlägga vissa utrikesfrågor, vilka hittills behandlats av tillfälliga utskott. Möjligen kan, därest nyss omnämnda uppmjukning i remissreglerna kommer till stånd, även ifrågakomma, att någon sådan traktatfråga, som nu prövas av bevillningsutskottet, tillföres utrikesutskottet. Det torde dock vara uppenbart att utrikesutskottet komme att erhålla en arbetsuppgift, i omfattning väsentligt mindre än övriga ständiga utskotts. För konstitutionsutskottets vidkommande lärer en översflyttning av ärenden ej heller åtminstone för närvarande vara påkallad ur arbetsbelastningssynpunkt. Ytterligare må påpekas, att åtgärden är ägnad att i viss mån minska den enhetlighet i den konstitutionella kontrollen, som nu råder.

En särskild fråga är förhållandet mellan utskottet och utrikesnämnden. Kommittén har ansett, att inrättande av ett utrikesutskott icke bör föranleda någon ändring i nämndens konstitutionella ställning. Emellertid kan en viss tvekan göra sig gällande, huruvida det kan anses lämpligt, särskilt med hänsyn till kontinuiteten i ärendenas behandling, att å två särskilda organ uppdelas den medverkan i fråga om utrikespolitiken, som bör tillkomma riksdagen. Mot en sådan invändning må erinras, att kommittén ansett sig ej böra i sitt förslag uppställa något hinder mot samtidigt ledamotskap i nämnden och utskottet. Uppenbarligen skulle ock det egentliga syftet med utrikesutskottets inrättande väsentligt förfelas, därest icke för utskottets arbete kunde påräknas den i nämnden förvärvade erfarenheten. Visserligen kunna vissa konsekvenser av ett dylikt gemensamt ledamotskap anses som mindre tillfreds-

ställande. Om utskottet och nämnden komma att bestå öfvervägande av för dem gemensamma ledamöter, kan sålunda inträffa, att samma ledamöter hava att granska behandlingen av ärende, i vilket deras råd tidigare inhämtats, eller att, då utskottet framställt begäran om tillhandahållande av särskilt protokoll i utrikesärenden, samma ledamöter kunna i utrikesnämnden få att yttra sig öfver en dylik framställning.

Om sålunda ur olika synpunkter skäl kunna anföras mot inrättande av ett särskilt utrikesutskott, kunna dock å andra sidan omständigheter återopas, vilka framhäva önskvärdheten av förslaget genomförande. Kommitténs ståndpunkt har främst dikterats av det rent sakliga intresset att bereda utrikesärendena en möjligast insiktsfull behandling. Med utrikesnämndens införande åsyftades att åvägabringa ett närmare samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter. Då emellertid utrikesnämnden ej såsom sådan sysslar med beredningen inom riksdagen av de utrikesfrågor, i vilka riksdagen har att fatta beslut, kommer för närvarande den insikt och kännedom, som nämndens ledamöter förvärvat i hithörande ämnen, ej utan vidare berörda beredningsarbete till godo. Såsom kommittén framhållit, kan det ej förutsättas att ledamöterna i konstitutionsutskottet med dess omfattande uppgifter av annan art skola i allmänhet kunna utses med särskild tanke på utrikesärendenas krav. Nu förevarande förslag synes därför tillmötesgå ett i och för sig berättigat önskemål att stärka kontinuiteten i dessa ärendens beredning och därvid så långt möjligt tillgodogöra den erfarenhet och kunnighet, som inom detta speciella område äro företrädda inom riksdagen. Till ett utskott utan annat ämnesområde än utrikesärendena kunna nämligen ledamöter utses öfvervägande med hänsyn till deras förutsättningar för handläggning av dylika spörsmål, och man kan även utgå ifrån att frågorna vid en dylik begränsning av utskottets uppgift komma att ägnas en mera ingående prövning än hittills varit möjligt. Vid öfvervägande av samtliga på frågan inverkan omständigheter har jag därför ansett mig böra giva förslaget min anslutning jämväl i denna del.

Det torde numera råda en tämligen stadgad mening därom att den år 1866 införda organisationen med tillfälliga utskott, sådan den i praxis utvecklats, ej varit tillfredsställande, men om sättet att härutinnan åstadkomma ändring hava olika uppfattningar uttalats. Kommitténs linje går ut på att sådana ärenden, som nu tillhöra tillfälligt utskotts handläggning, i allmänhet skola allt efter sin art fördelas mellan de ständiga utskotten. Möjligheten att tillsätta tillfälligt utskott skall dock enligt förslaget bibehållas, men avses icke böra användas annat än för särskilda undantagsfall. Det kan i viss mån råda tvekan, huruvida de ständiga utskotten kunna utan olägenhet mottaga den ökning i arbetsuppgifter, som med denna anordning skulle tillfalla dem; i en del fall vållar beredningen av hithörande frågor, kanske just på grund av dessas allmänna läggning, ett icke obetydligt arbete. Det synes dessutom sannolikt, att just statsutskottet, som nu är mest arbetstungt, komme att erhålla ett betydande tillskott av nya arbetsuppgifter. Tages hänsyn öfvervägande till önske-

Tillfälliga
utskott.

målet om en jämn fördelning av arbetet, synas vissa fördelar vara förenade med en annan, tidigare anvisad väg för frågans lösning, nämligen den att samla alla hithörande ärenden under ett för ändamålet särskilt inrättat utskott. Ur saklig synpunkt torde dock mot inrättandet av ett dylikt utskott vissa skäl kunna anföras. Erfarenheten från tiden före den nya riksdagsordningen, då ifrågasvarande ärenden i stort sett behandlades av ett enda utskott, torde ock tala mot denna anordning. Merendels höra de till tillfälliga utskott hänvisade ärendena nära samman med de ämnen, som tillhöra ständigt utskott, och i de särskilda fall, då enligt förslaget hänvisning till tillfälligt utskott bör ske, blir det ursprungliga syftet med sådana utskott helt förverkligat därigenom att utskott tillsättes enkom för det speciella ärendet. Man lärer ock kunna påräkna, att de ärenden, vilka enligt förslaget komme att överföras till de ständiga utskotten, genom deras fördelning på flera utskott ej skola i allmänhet bereda dessa besvärande ökning i arbetet samt att, vad statsutskottet beträffar, ökningen åtminstone i viss utsträckning komme att uppvägas av den lättnad, som erbjudes genom den föreslagna jämkningen i arbetsfördelningen mellan nämnda utskott och bankoutskottet. Hänsyn bör härvid tagas bland annat till den förenkling i utredningen och handläggningen i övrigt, som ofta kan vinnas på grund av frågornas sammanhang med andra av vederbörande utskott behandlade ärenden. Jag anser mig på dessa grunder kunna biträda förslaget i denna del liksom ock det därmed sammanhängande förslaget till ändring i kamrarnas bordläggningförfarande.

Övriga frågor. Emot den mindre förkortning av propositionstiden, som kommittén föreslagit, har jag intet att erinra. Även tillstyrker jag den såsom en följd av kommitténs ståndpunkt rörande de tillfälliga utskotten föreslagna begränsningen av tiden för väckande av motioner i ämnen, vilka kunna hänvisas till sådant utskott. Vad beträffar motioner i grundlagsfrågor synes det uppenbart att den tid, inom vilken de må väckas, utan olägenhet kan väsentligt inskränkas. Det kunde måhända ifrågasättas att härutinnan likväl ej gå längre än att tidsfristen alltjämt bleve något vidare än den vanliga motionstiden, exempelvis tjugu dagar från riksdagens öppnande, varigenom de första tio dagarna kunde, liksom hittills, ägnas väsentligen åt arbetet å andra motioner. För konstitutionsutskottet torde härav ej vållas någon nämnvärd olägenhet, enär utskottet alltid kan påräknas i granskningen av statsrådsprotokollen hava tillräckligt arbete under första tiden efter riksdagens öppnande. Då emellertid den omständigheten att fråga är av grundlags natur ej i och för sig gör en längre tidsfrist för dess framläggande av behovet påkallad, utan snarast om dylika frågor i högre grad än beträffande flertalet övriga kan sägas att förslag böra kunna iordningställas före riksdagens början, har jag ej ansett mig böra frångå kommitténs enhälliga förslag att begränsa motionstiden i grundlagsfrågor till den för övriga frågor i allmänhet gällande eller tio dagar från riksdagens öppnande.

Införande av replikrätt och rätt för utskottsreferent att med brytande av

den vanliga ordningsföljden få ordet vid kammardebatterna synes mig ägnat att giva större koncentration åt överläggningarna. Tillräcklig anledning att i vidare mån medgiva förtursrätt torde ej föreligga. En ytterligare utsträckt rätt att bryta ordningsföljden skulle ock i tillämpningen erbjuda vissa praktiska svårigheter. Vad särskilt angår representanter för utskottsminoriteter samt motionärer må erinras, att sådana enligt sakens natur ofta hava anledning att i god tid anmäla sig för att få ordet och därefter kunna, i mån anledning uppkommer, använda sig av den medgivna replikrätten.

I fråga om förutvarande statsrådsledamots valbarhet till utskott och rätt att delta i därinom förekommande ärenden torde visserligen statsutskottet såtillvida konstitutionellt intaga en särställning i förhållande till utskotten i allmänhet, att för dess del uttryckligen stadgats skyldighet att hos kamrarna göra anmälan om anmärkning, till vilken den verkställda kontrollen över budgetens tillämpning och granskningen av budgetredovisningen givit anledning, men även andra utskotts verksamhet kunna föranleda, att fråga om anmärkning på grund av statsråds ämbetsåtgärd andrages hos kamrarna. Den ifrågasatta avvikelser från den i nuvarande § 44 riksdagsordningen uttalade regeln torde därför lämpligen böra angivas negativt såsom avseende valbarhet till andra utskott än konstitutions- och utrikesutskotten. I överensstämmelse härmed har det i förslaget såsom punkt 6 i riksdagsordningen § 36 upptagna stadgandet jämkats.

Den av kommittén föreslagna ändringen i riksdagsordningen § 12 rörande ökat antal fria resor för riksdagsledamöterna torde böra behandlas gemensamt med den samma paragraf berörande frågan om sänkning av riksdagsledamöternas arvoden, vilken fråga torde komma att senare anmälas för propositions avlåtande. Jag saknar därför anledning att nu närmare yttra mig om kommittéförslaget på denna punkt.

Emot de föreslagna grundlagsändringar, som jag ej nu närmare berört, har jag intet att erinra.

De av kommittén upprättade, i dess betänkande upptagna utkasten till ändringar i gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen samt i ordningsstadgan för första kammaren och arbetsordningen för andra kammaren, vilka det ankommer på riksdagen ensam att pröva, påkalla intet yttrande från min sida. Till efterkommande av kommitténs hemställan, att utkasten måtte genom Kungl. Maj:ts försorg bringas till riksdagens kännedom, torde desamma vid avlåtande av proposition rörande grundlagsfrågorna få såsom bilaga (B) fogas till statsrådsprotokollet.»

Efter att hava redogjort för vidtagna smärre redaktionella jämkningar i kommitténs förslag till grundlagsändringar, hemställer departementschefen, att detsamma, med uteslutande av vad det innehåller rörande § 12 riksdagsordningen samt med iakttagande av vidtagna jämkningar, må föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Axel Wennerholm.

Bilaga A.**Förslag till grundlagsändringar.***Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:***Regeringsformen.**

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — förekommande ärenden.

§ 81.

Denna regeringsform — — — riksdagens beslut.

Riksdagens beslut i grundlagsfråga, väckt av Konungen, skall hos Honom anmälas, på sätt riksdagsordningen föreskriver. Antager riksdagen ett inom densamma väckt grundlagsförslag, skall beslutet därom Konungen underställas. Konungen inhämta då, förrän riksdagen åtskilts, hela statsrådets tankar i ämnet och meddele riksdagen, på rikssalen, Sitt samtycke eller de orsaker, för vilka Han beslutet ej godkänner.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett rikesutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — förekommande ärenden.

§ 81.

Denna regeringsform — — — riksdagens beslut.

Då riksdagen hos Konungen anmält sitt beslut i grundlagsfråga, skall Konungen, därest beslutet innefattar bifall till ett av Honom framlagt förslag, förrän riksdagen åtskilts låta sålunda beslutad grundlagsändring genom allmän kungörelse utfärda; och skall Konungens beslut härom för riksdagen tillkännagivas genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat. Antager riksdagen ett inom densamma väckt grundlagsförslag, inhämta Konungen hela statsrådets tankar i ämnet och låte, där Han till förslaget samtycker, utfärda kungörelse och öppet brev inom tid, som nyss sagts. Lämna Konungen ej Sitt samtycke, meddele Han, förrän riksdagen åtskilts, densamma genom skrivelse de orsaker, för vilka Han riksdagens beslut ej godkänner.

Nuvarande lydelse:

§ 82.

Vad till ändring av grundlagarna, uti föreskriven ordning, riksdagen beslutit och Konungen gillat, eller Konungen föreslagit och riksdagen antagit, äge kraft av grundlag.

§ 105.

Lagtima riksdags konstitutionsutskott åligger att äska de protokoll, som uti statsrådet blivit förda. Sådant särskilt protokoll som i 9 § sägs må dock äskas allenast i vad angår visst av utskottet uppgivet mål. Sker det, pröve Konungen, huruvida, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, hinder möter för protokollets överlämnande till utskottet. Ej må protokollet vägras, utan att utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i ämnet.

Protokoll i — — — — uppgivna händelser.

Föreslagen lydelse:

§ 82.

Vad till ändring av grundlagarna, uti föreskriven ordning, riksdagen beslutit och Konungen gillat, eller Konungen föreslagit och riksdagen antagit, äge, *sedan öppet brev, varom i nästföregående paragraf förmäles, blivit i riksdagens kamrar uppläst*, kraft av grundlag.

§ 105.

1:o. Lagtima riksdags konstitutionsutskott åligger att äska de protokoll, som uti statsrådet blivit förda, *med undantag av protokoll i utrikes ärenden.*

Protokoll i — — — — uppgivna händelser.

2:o. *Lagtima riksdags utrikesutskott åligger att äska statsrådsprotokollen i utrikes ärenden.* Sådant särskilt protokoll, som i 9 § sägs, må dock äskas allenast i vad angår visst av utskottet uppgivet mål. Sker det, pröve Konungen, huruvida, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, hinder möter för protokollets överlämnande till utskottet. Ej må protokollet vägras, utan att utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i ämnet.

Nuvarande lydelse:

§ 106.

Finner *utskottet* av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon överträdelse därav, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan överträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande av någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § av denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall *konstitutionsutskottet* ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot regeringsrätten föreskrives. Då statsrådets ledamöter finnas hava, på sätt ovanberört är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande av sådant ansvar utav Konungen och riksdagen fastställd varder.

§ 107.

Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flere av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat, äge då utskottet att sådant tillkännagiva för riksdagen, vilken, om den finner rikets väl det kräva, kan hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan, att Han ville ur statsrådet och ifrån ämbetet

Föreslagen lydelse:

§ 106.

Finner *konstitutionsutskottet eller utrikesutskottet* av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon överträdelse därav, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan överträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande av någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § av denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall *utskottet* ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot regeringsrätten föreskrives. Då statsrådets ledamöter finnas hava, på sätt ovanberört är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande av sådant ansvar utav Konungen och riksdagen fastställd varder.

§ 107.

Skulle konstitutionsutskottet eller *utrikesutskottet* anmärka, att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flere av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat, äge då utskottet att sådant tillkännagiva för riksdagen, vilken, om den finner rikets väl det kräva, kan hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan, att Han ville ur

Nuvarande lydelse:

skilja den eller dem, emot vilka anmärkning blivit gjord.

Frågor uti detta ämne kunna i riksdagens kamrar väckas och av *andra* riksdagens utskott *än konstitutionsutskottet* hos kamrarna andragas, men icke av riksdagen avgöras förr, än *sistnämnda utskott* däröver blivit hört. Under riksdagens överläggningar därom skola icke Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, kunna ens nämnas, ännu mindre någon riksdagens prövning underställas.

Allt vad — — — ämbetsbefattning tillkommer.

Föreslagen lydelse:

statsrådet och ifrån ämbetet skilja den eller dem, emot vilka anmärkning blivit gjord.

Frågor uti detta ämne kunna i riksdagens kamrar väckas och av riksdagens utskott, *även i annan ordning än ovan sägs*, hos kamrarna andragas, men icke av riksdagen avgöras förr, än *konstitutionsutskottet eller, om saken rör utrikes ärenden, utrikesutskottet* däröver blivit hört. Under riksdagens överläggningar därom skola icke Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, kunna ens nämnas, ännu mindre någon riksdagens prövning underställas.

Allt vad — — — ämbetsbefattning tillkommer.

Riksdagsordningen.

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen trettiotvå riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt fyratusen femhundra riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för *två* resor fram och åter.

Ledamot av — — — fyrahundra riksdaler.

Den ledamot — — — tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot — — — Konungens befallningshavande.

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort, där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen trettiotvå riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt fyratusen femhundra riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för *fem* resor fram och åter.

Ledamot av — — — fyrahundra riksdaler.

Den ledamot — — — tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot — — — Konungens befallningshavande.

Nuvarande lydelse:

§ 33.

1. Så snart — — — vice talman. Närmare bestämmelser — — — beslutad stadga.
2. Innan val — — — levnadsåren äldst.
3. Där talman — — — vice talman.
4. Vid samtidigt — — — förfallet upphört.

§ 35.

Vardera kammaren äger utse och förordna sin sekreterare. Den betjäning, som vardera kammaren i övrigt för sig under riksdagen anser nödig, tillsättes av talmannen och några utav kammaren därtill utsedda ledamöter, efter samråd med sekreteraren.

§ 36.

Vill Konungen, med upplösande av riksdag, förordna om nya val i hela riket till båda kamrarna eller den ena av dem, *skall Konungens beslut därom*, sedan Han låtit till rikssalen kalla riksdagen, densamma därstädes *meddelas*.

Då riksdag skall avslutas, infinna sig, på Konungens kallelse och efter förrättad gudstjänst, riksdagsmännen på rikssalen och framföra genom talmännen sina välönskningar. Därefter uppläses riksdagsbeslutet, varuppå Konungen, *själv eller genom statsministern eller annan statsrådsledamot*, förklarar riksdagen vara avslutad.

Föreslagen lydelse:

§ 33.

1. Så snart — — — vice talman. Närmare bestämmelser — — — beslutad stadga.
2. Innan val — — — levnadsåren äldst.
3. Där talman — — — vice talman.
4. Vid samtidigt — — — förfallet upphört.

5. Vardera kammaren äger utse och förordna sin sekreterare. Den betjäning, som vardera kammaren i övrigt för sig under riksdagen anser nödig, tillsättes av talmannen och några utav kammaren därtill utsedda ledamöter, efter samråd med sekreteraren.

§ 35.

1. Vill Konungen, med upplösande av riksdag, förordna om nya val i hela riket till båda kamrarna eller den ena av dem, *meddelar Konungen*, sedan Han låtit till rikssalen kalla riksdagen, densamma därstädes *sitt beslut härom. Beslutet må ock, där Konungen så prövar lämpligt, givas riksdagen tillkänna genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat; och vare riksdagen efter uppläsandet omedelbart upplöst.*

2. Då riksdag skall avslutas, infinna sig, på Konungens kallelse och efter förrättad gudstjänst, riksdagsmännen på rikssalen och framföra genom talmännen sina välönskningar. Därefter uppläses riksdagsbeslutet, varuppå Konungen förklarar riksdagen vara avslutad.

Nuvarande lydelse:

§ 37.

1. A varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, statsutskottet av tjugufyra, bevillningsutskottet av tjugu, bankoutskottet av sexton, vardera lagutskottet av sexton samt jordbruksutskottet av sexton ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara av nöden, tillsätta särskilt utskott för upptagande av frågor, som tillhöra ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

2. Vardera kammaren — — — ställe inträda.

3. Därest i någondera kammaren fråga väckes, som *icke tillhör förenämnda utskotts behandling*, men är av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras, skall för avgivande av utlåtande och förslag i frågan ett tillfälligt utskott, bestående av så många ledamöter, som kammaren nödigt aktar, inom kammaren tillsättas.

Föreslagen lydelse:

Vill Konungen ej själv avsluta riksdag, skall Konungens beslut om avslutandet meddelas riksdagen genom öppet brev, som i vardera kammaren samtidsigt uppläses av en statsrådets ledamot, den Konungen därtill förordnat; och vare riksdagen efter uppläsandet omedelbart avslutad.

§ 36.

1. Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett utrikesutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, utrikesutskottet av sexton, statsutskottet av trettio, bevillningsutskottet av tjugu, bankoutskottet av sexton, vardera lagutskottet av sexton samt jordbruksutskottet av tjugu ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att för upptagande av frågor, som prövas böra av särskilt utskott beredas, tillsätta dylikt utskott, så ock att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

2. Vardera kammaren — — — ställe inträda.

3. Därest i någondera kammaren fråga väckes, som *rör kammaren enskilt och* är av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras, skall för avgivande av utlåtande och förslag i frågan ett tillfälligt utskott, bestående av så många ledamöter, som kammaren nödigt aktar, inom kammaren tillsättas.

Nuvarande lydelse:

4. Å urtima — — — förekommande ärenden.

5. Valen till — — — beslutad stadga.

§ 44.

Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga; *ej heller* någon, av vilken riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — och föreskrifter.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som antingen angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om kommandomål, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga, om allmänt kyrkomöte och om allmän folkomröstning i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling, *eller ock röra överenskommelser med främmande makter i sådana ämnen.*

3. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll; *dock*

Föreslagen lydelse:

För ändamål, varom i 44 § 2 mom. förmäles, må ock tillfälligt utskott till sättas.

4. Å urtima — — — förekommande ärenden.

5. Valen till — — — beslutad stadga.

6. Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga.

Ej heller må någon, av vilken riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, där redovisning för hans egna ämbetsåtgärder kan förekomma. *Vad nu stadgats skall likväl ej utgöra hinder att i statsutskottet invälja förutvarande ledamot av statsrådet, dock utan rätt för denne att inom utskottet deltaga i behandling av ärende, som avser redovisning för någon hans ämbetsåtgärd.*

§ 37.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — och föreskrifter.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som antingen angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om kommandomål, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga, om allmänt kyrkomöte och om allmän folkomröstning i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling.

3. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll *med*

Nuvarande lydelse:

gälle vad i 105 § regeringsformen finnes om vissa protokoll särskilt föreskrivet. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning av protokollen, hos riksdagen anmäla de anmärkningar, vartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning av gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när av riksdagsman eller av annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blivit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, däröver, före frågans avgörande av riksdagen, avgiva yttrande, därom är i regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — vägrar proposition.

Föreslagen lydelse:

undantag av protokoll i utrikes ärenden. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning av protokollen, hos riksdagen anmäla de anmärkningar, vartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning av gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när av riksdagsman eller av annat utskott fråga blivit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat och saken ej rör utrikes ärenden, däröver, före frågans avgörande av riksdagen, avgiva yttrande, därom är i regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — vägrar proposition.

§ 38.

1. *Utrikesutskottet skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som röra överenskommelser med främmande makter och icke skola av annat utskott behandlas.*

2. *Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll i utrikes ärenden; dock gälle vad i 105 § regeringsformen finnes om vissa protokoll särskilt föreskrivet.*

Huru förfaras skall i anledning av anmärkning, vartill granskning av protokollen föranleder, så ock om avgivande av yttrande, när med avseende å utrikes ärenden av annat utskott eller av riksdagsman fråga väckes, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, därom stadgas i regeringsformen.

3. *I den mån utskottet, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade,*

Nuvarande lydelse:

§ 39.

1. Statsutskottet, som skall undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov till riksdagen avlätna proposition och äga tillgång till alla statsverkets räkenskaper och handlingar, åligger att, i den mån det icke gäller jordbruksärenden eller pensions- och indragningsstaterna, granska, utreda och uppgiva statsverkets tillstånd och förvaltning samt föreslå vad till fyllandet av dess behov erfordras, varvid nödiga indragningar och besparingar böra iakttagas, så ock att föreslå beloppet av de summor, vilka, jämlikt 63 § regeringsformen, skola för särskilda händelser avsättas, och att uppgiva huru mycket bör genom bevillningar utgöras, ävensom att uppgöra förslag till riksstat.

2. Utskottet tillkommer — — — ansvar yrka.

§ 40.

Bevillningsutskottet åligger att bereda alla dit från kamrarna hänvisade frågor, som angå *förändring uti föreskrifterna* om bevillnings utgörande, att förslagsvis beräkna inkomsterna av de särskilda bevillningarna, och att, sedan statsverkets behov blivit utredda och bestämda, *opåmint* föreslå sättet för *bevillningens ökande*, om det erfordras, eller *dess minskande*, om sådant

Föreslagen lydelse:

§ 39.

synnerligen viktiga skäl, finner i visst ämne meddelade upplysningar böra hemliga hållas, vare utskottets ledamöter till tystnadsplikt förbundna.

1. Statsutskottet, som skall undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov till riksdagen avlätna proposition och äga tillgång till alla statsverkets räkenskaper och handlingar, åligger att, i den mån det icke gäller jordbruksärenden, *pensionsstaten eller riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk*, granska, utreda och uppgiva statsverkets tillstånd och förvaltning samt föreslå vad till fyllandet av dess behov erfordras, varvid nödiga indragningar och besparingar böra iakttagas, så ock att föreslå beloppet av de summor, vilka, jämlikt 63 § regeringsformen, skola för särskilda händelser avsättas. *Utskottet åligger därjämte att, gemensamt eller efter samråd med de övriga utskott, vilka handlägga statsregleringsfrågor, förslagsvis beräkna statsverkets ordinarie inkomster*, uppgiva huru mycket bör genom bevillningar utgöras samt uppgöra förslag till riksstat.

2. Utskottet tillkommer — — — ansvar yrka.

§ 40.

1. Bevillningsutskottet åligger att bereda alla dit från kamrarna hänvisade frågor, som angå *föreskrifter* om bevillnings utgörande. *Utskottet har även att, gemensamt eller efter samråd med de övriga utskott, vilka handlägga statsregleringsfrågor, förslagsvis beräkna inkomsterna av de särskilda bevillningarna samt, sedan statsverkets behov blivit utredda och bestämda,*

Nuvarande lydelse:

kan äga rum, och i sammanhang därmed till riksdagen avgiva förslag till bevillningsstadgar. Utskottet må därjämte uti bevillningsfrågor föreslå vad det anser billigt och nyttigt.

§ 41.

1. Bankoutskottet tillhör att undersöka och utreda riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och tillstånd samt att föreslå och i mål, för vilka utskottet fått sig sådan makt av riksdagen uppdragen, giva föreskrifter om bankens och riksgäldskontorets förvaltning ävensom att föreslå vad till fyllandet av riksgäldsverkets behov erfordras.

2. Utskottet tillkommer ock att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de från kamrarna hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande såväl riksbanken som andra bankinrättningar samt om rikets mynt.

3. Utskottet skall jämväl undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov avlätna proposition vad angår pensions- och indrag-

Föreslagen lydelse:

föreslå sättet att genom bevillning åvägbringa jämvikt i statsregleringen. Utskottet må därjämte uti bevillningsfrågor föreslå vad det anser billigt och nyttigt.

2. Utskottet tillkommer ock att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande kommunala skatter samt, jämväl i andra fall än i 1 mom. avses, rörande tillverkning och försäljning av rusdrycker och maltdrycker.

§ 41.

1. Bankoutskottet tillhör att undersöka och utreda riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och tillstånd samt att föreslå och i mål, för vilka utskottet fått sig sådan makt av riksdagen uppdragen, giva föreskrifter om bankens och riksgäldskontorets förvaltning ävensom att föreslå vad till fyllandet av riksgäldsverkets behov erfordras. Utskottet skall ock avgiva utlåtanden och förslag i anledning av de från kamrarna dit hänvisade frågor, som avse användningen av de under riksgäldskontorets förvaltning stående utlåningsfonder.

2. Utskottet tillkommer ock att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de från kamrarna hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande såväl riksbanken som andra bankinrättningar samt om rikets mynt ävensom angående pensionsväsendet.

3. Utskottet skall jämväl undfå del av Konungens angående statsverkets tillstånd och behov avlätna proposition, vad angår pensionsväsendet samt

Nuvarande lydelse:

ningsstaterna och med anledning därav liksom ock med avseende å *de från kamrarna dit hänvisade frågor rörande pensionsväsendet* avgiva utlåtanden och förslag.

Föreslagen lydelse:

riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, och med anledning därav liksom ock med avseende å *övriga från kamrarna dit hänvisade frågor i dessa ämnen* avgiva utlåtanden och förslag.

§ 44.

1. Utan hinder av föreskrifterna i 37—43 §§ må fråga, som enligt vad där sägs ankommer på beredning av visst ständigt utskott, kunna till annat sådant utskott hänvisas, därest frågan finnes äga nära samband med ämne, som tillhör sistberörda utskotts handläggning.

2. Därest i någondera kammaren fråga väckes, som icke enligt vad i 37—43 §§ stadgas tillhör visst ständigt utskotts beredning, må frågan hänvisas till det ständiga utskott, under vars behandling densamma prövas närmast höra, eller, där särskilda skäl därtill äro, till ett tillfälligt utskott.

§ 45.

1. Alla utskott — — — utsedda, sammanträda.

2. Utskotten välja, — — — nödig finnes.

3. Utskotten böra, — — — dem ankomma.

§ 45.

1. Alla utskott — — — utsedda, sammanträda.

2. Utskotten välja, — — — nödig finnes.

3. Utskotten böra, — — — dem ankomma.

4. Utskott äger för visst ärende inom sig utse en ledamot av vardera kammaren att vid överläggning i kammaren å utskottets vägnar såsom referent yttra sig i frågan.

§ 52.

Vid kammares sammanträde äger varje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma, och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager. En var yttrar

§ 52.

Vid kammares sammanträde äger varje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma, och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager.

Nuvarande lydelse:

sig i den ordning, han därtill sig anmält och uppropad bliver, och må ej någon vara berättigad att tala utom protokollet. Ingen må tillåta sig personligen förolämpande uttryck; sker det, äger kammaren pröva, huruvida den ledamot, som sålunda sig förgått, må av talmannen erhålla tjänlig föreställning och varning, eller om saken bör till laga domstols behandling överlämnas eller ock alldeles förfalla.

Föreslagen lydelse:

En var yttrar sig i den ordning, han därtill sig anmält och uppropad bliver, dock att, där utskott jämlikt 45 § utsett referent i visst ärende, denne i det ärendet äger yttra sig oberoende av ordningen mellan kammarens övriga ledamöter.

Utan hinder av vad nu sagts må likväl ledamot, som under överläggningen i en fråga redan yttrat sig, för till tiden begränsat, kort gemmle till en efterföljande talare kunna, efter talmannens beprövande, erhålla ordet omedelbart efter sådan talare.

Ej må någon vara berättigad att tala utom protokollet.

Ingen må tillåta sig personligen förolämpande uttryck eller eljest uppträda på ett mot god ordning stridande sätt. Sker det, och låter den felande sig icke av talmannens föreställning rätta, äger talmannen fräntaga honom ordet. Har sådant ägt rum, må den felande för det sammanträdet icke vidare yttra sig. Väckes förslag, att den ledamot, som sålunda sig förgått, må därjämte av talmannen erhålla varning eller att saken bör till laga domstols behandling överlämnas, skall beslut däröver av kammaren utan föregående överläggning genast fattas.

§ 54.

Konungens skrivelser — — — dess yttrande.

Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom *sjuttio dagar* från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

§ 54.

Konungens skrivelser — — — dess yttrande.

Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom *två månader* från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

Nuvarande lydelse:

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdagsöppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande, och må fråga härom ej väckas senare än vid sammanträdet näst efter det, då propositionen avläts.

Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdagsöppnande, kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som tillhöra ständigt utskotts behandling, kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande. An-

Föreslagen lydelse:

§ 55.

Motion må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdagsöppnande. Dock må motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, väckas sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande. Fråga om sådan utsträckning må ej väckas senare än vid andra sammanträdet efter det, då propositionen avläts.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som ej röra kammaren enskilt, kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande.

Nuvarande lydelse:

går motion annat ämne, och rör det ej kammaren enskilt, kan motionen ej utan remiss till utskott bifallas. Frågor, som röra någondera kammaren enskilt, må genast avgöras.

§ 57.

Därest av riksdagsman eller av annat utskott, än konstitutionsutskottet, fråga hos kamrarna väckes, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, böra därvid endast följande ordalag nyttjas: »det är anledning till anmärkning mot statsrådet, eller den eller den ledamoten eller föredraganden, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas». Sådan remiss skall då genast ovägerligen verkställas. Vid kammares överläggning om sådan fråga gälle i avseende på Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, vad uti 107 § regeringsformen stadgat är.

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren enhälligt densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, *då sådan hänvisning bör ske*, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. *Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.*

Föreslagen lydelse:

§ 57.

Därest av riksdagsman eller, *i andra fall än i 107 § regeringsformen första stycket avses, av utskott* fråga hos kamrarna väckes, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, böra därvid endast följande ordalag nyttjas: »det är anledning till anmärkning mot statsrådet, eller den eller den ledamoten eller föredraganden, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet *(eller utrikesutskottet)*, inför vilket anledningen skall uppgivas». Sådan remiss skall då genast ovägerligen verkställas. Vid kammares överläggning om sådan fråga gälle i avseende på Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, vad uti 107 § regeringsformen stadgat är.

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren enhälligt densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde. *Vid detta sammanträde bör hänvisning till utskott ske*, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord; *dock att, där fråga är av beskaffenhet att kunna hänvisas till tillfälligt utskott, med beslut om hänvisning må anstå längst till det sammanträde, som inträffar näst efter motionstidens utgång.*

Nuvarande lydelse:

Är inom kammare väckt fråga om sådan utsträckning av motionstid, som i 55 § första stycket sägs, eller uppstår fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall sådan fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet, men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras.

§ 60.

1. När ärende — — — överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall, mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, såvida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; envar i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voterats skall, bör voteringsproposition jämte

Föreslagen lydelse:

Vid remiss till utskott äger varje ledamot i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen uppehållas.

Är inom kammare väckt fråga om sådan utsträckning av motionstid, som i 55 § första stycket sägs, eller uppstår, *i annat fall än i första stycket av denna paragraf avses*, fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall sådan fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet, men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras.

§ 60.

1. När ärende — — — överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall, mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, såvida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; envar i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voterats skall, bör voteringsproposition jämte

Nuvarande lydelse:

tydlig kontraproposition genast författas, justeras och *anslås*, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägg talmannen i en därtill avsedd rösterurna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i *tredje punkten* av 52 § i denna riksdagsordning förmäles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraproposition vad i nästföregående mom. sägs; *och bör, sedan nämnda propositioner anslagits*, omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknig en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namn-

Föreslagen lydelse:

tydlig kontraproposition genast författas, justeras och *uppläsas*, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägg talmannen i en därtill avsedd rösterurna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i *sista stycket* av 52 § i denna riksdagsordning förmäles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraproposition vad i nästföregående mom. sägs; *dock bör justerad proposition anslås och därefter* omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknig en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namn-

Nuvarande lydelse:

sedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tve tydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott gälla, vad uti den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

§ 78.

De reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos kamrarna och utskotten anses nödiga till iakttagande jämte grundlagarna och den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga, äger riksdagen eller i ämne, som angår kammare enskilt, denna kammare att fastställa. Ej må något däri införas, som mot grundlag eller annan gällande lag strider.

§ 79.

De framställningar till Konungen, vilka riksdagen beslutar, skola, ävensom svaren på Hans till riksdagen avlätna förslag, genom skrivelser till Konungen avlämnas. Å Konungens propositioner i frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av grundlag skola riksdagens svar, därest beslutet innefattar bifall till Konungens förslag, på rikssalen å dag, som Konungen utsätter, överlämnas.

Föreslagen lydelse:

sedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tve tydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott gälla, vad uti den i 36 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

§ 78.

De reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos kamrarna och utskotten anses nödiga till iakttagande jämte grundlagarna och den i 36 § 5 mom. omförmälda stadga, äger riksdagen eller i ämne, som angår kammare enskilt, denna kammare att fastställa. Ej må något däri införas, som mot grundlag eller annan gällande lag strider.

§ 79.

De framställningar till Konungen, vilka riksdagen beslutar, skola, ävensom svaren på Hans till riksdagen avlätna förslag, genom skrivelser till Konungen avlämnas.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund — — — som helst.
Vid föregående — — — ovägerligen iakttagas:

§ 2.

4:o. I grund — — — som helst.
Vid föregående — — — ovägerligen iakttagas:

Nuvarande lydelse:

Att protokoll, hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål, eller statsrådets protokoll och handlingar, eller riksständens, eller utrikesnämndens, eller konstitutionsutskottets, rörande statsrådet, eller banko- och riksgäldsverkens, eller banko- och statsutskottens, eller revisorers över banko- och riksgäldsverken, rörande samma verks hemliga ärenden, icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum till tryckning fordras, eller, utan vederbörandes tillstånd, utbekommas. Utgivas sådana — — — icke uppenbara.

Föreslagen lydelse:

Att protokoll, hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål, eller statsrådets protokoll och handlingar, eller riksständens, eller utrikesnämndens, eller konstitutionsutskottets eller utrikesutskottets, rörande statsrådet, eller banko- och riksgäldsverkens, eller banko- och statsutskottens, eller revisorers över banko- och riksgäldsverken, rörande samma verks hemliga ärenden, icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum till tryckning fordras, eller, utan vederbörandes tillstånd, utbekommas. Utgivas sådana — — — icke uppenbara.

Bilaga B.

Utkast till ändringar i reglementariska föreskrifter för riksdagen samt i ordningsstadgan för riksdagens första kammare och arbetsordningen för riksdagens andra kammare.¹

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

Reglementariska föreskrifter för riksdagen.

§ 3.

1:o. Talmännen och vice talmännen, jämte *tre* av vardera kammaren för hela riksdagen *eller för viss tid* utsedda ledamöter, böra, så ofta någon av talmännen det anser nödigt, på kallelse av talmännen sammanträda, för att rådpläga om vad *de* i avseende å ärendenas *föredragning och göromålens gång kunna finna lämpligt att hos kamrarna föreslå*. Vid dessa sammanträden böra kamrarnas sekreterare vara tillstädes. Anses nödigt att inhämta upplysningar av *utskottens ordförande eller* av de ledamöter, vilka hava insende över riksdagens kansli, böra även de, efter kallelse, tillstädeskomma.

2:o. Vid talmanssammanträde — — till kamrarna.

3:o. De av — — — över riksdagsbiblioteket.

§ 4.

1:o. Utskott, som — — — av talmännen.

2:o. Kallelser till — — — av talmännen.

§ 3.

1:o. *Talmännen skola tillse, att nödig skyndsamhet och största möjliga planmässighet iakttages vid riksdagsarbetets bedrivande*. Talmännen och vice talmännen, jämte *fyra* av vardera kammaren för hela riksdagen utsedda ledamöter, böra, så ofta någon av talmännen det anser nödigt, på kallelse av talmännen sammanträda för att rådpläga om vad i avseende å ärendenas *behandling i utskott och kamrar må vara att iakttaga för vinmande av nämnda syfte*. Vid dessa sammanträden böra kamrarnas sekreterare vara tillstädes. *Utskottens ordförande skola ock, så ofta det finnes påkallat, delta i nämnda sammanträden*. Anses nödigt att inhämta upplysningar av de ledamöter, vilka hava insende över riksdagens kansli, böra även de, efter kallelse, tillstädeskomma.

2:o. Vid talmanssammanträde — — till kamrarna.

3:o. De av — — — över riksdagsbiblioteket.

§ 4.

1:o. Utskott, som — — — av talmännen.

2:o. Kallelser till — — — av talmännen.

¹ I utkastet hava icke medtagits sådana ändringar, som erfordras allenast för rättelse av nummer å paragraf eller moment i hänvisning till grundlagar eller andra stadganden (Regl. F. § 2; O. St. §§ 6 och 7; A. O. §§ 6, 7 och 15).

Nuvarande lydelse:

§ 10.

Talmännen äga tillträde i utskotten, dock utan rätt att deltaga i överläggningarna och besluten.

§ 7.

Anser ständigt utskott ett dit hänvisat ärende ej *tillhöra dess befattning*, åligge utskottet att därom senast inom åtta dagar, efter det målet till utskottet inkom, avgiva utlåtande till kamrarna, vilka böra skyndsamt besluta, om frågan skall av samma utskott behandlas eller till annat utskott överlämnas.

§ 9.

Föreslagen lydelse:

3:o. Talmännen äga tillträde i utskotten, dock utan rätt att deltaga i överläggningarna och besluten.

§ 7.

Anser ständigt utskott ett dit hänvisat ärende ej *böra av utskottet handläggas*, åligge utskottet att därom senast inom åtta dagar, efter det målet till utskottet inkom, avgiva utlåtande till kamrarna, vilka böra skyndsamt besluta, om frågan skall av samma utskott behandlas eller till annat utskott överlämnas.

§ 9.

1:o. *Inom tjuugu dagar från lagtima riksdags öppnande böra statsutskottet, bevillningsutskottet, bankoutskottet och jordbruksutskottet utse deputerade för att under riksdagens lopp, i den utsträckning sådant finnes påkallat, rådpåläga i frågor, som angå budgetarbetet inom riksdagen. Dessa deputerade böra verka för att största möjliga enhetlighet vid budgetbehandlingen iakttages. De deputerade hava att föranstalta därom, att lämpliga sammanställningar angående statsverkets inkomster och utgifter samt angående budgetarbetets fortgång inom riksdagen tid efter annan delgivas kamrarnas ledamöter.*

2:o. *Då inom ständigt utskott fråga uppstår om inbjudan till annat sådant utskott att utse deputerade för gemensam behandling av visst ärende, skall, innan beslut om dylik inbjudan fattas, från sistnämnda utskott skriftligen inhämtas upplysning, huruvida detta utskott anser skäl föreligga för sådan behandling av ärendet eller, därest så ej är fallet, huruvida utskottet finner*

Nuvarande lydelse:

Kunna utskott, som skola genom deputerade med varandra sammanträda, icke överenskomma om de deputerades antal, skall detsamma utgöras av *fyra* ledamöter från varje utskott.

§ 13.

Utom de — — — ledamöter utdelas.

Föreslagen lydelse:

anledning att ur de synpunkter, detsamma har att företräda, göra något uttalande i ärendet.

3:o. Kunna utskott, som skola genom deputerade med varandra sammanträda, icke överenskomma om de deputerades antal, skall detsamma utgöras av *sex* ledamöter från varje utskott.

§ 10.

Har utskott jämlikt 45 § riksdagsordningen i visst ärende utsett referenter, bör anteckning därom ske å betänkandet.

§ 13.

Utom de — — — ledamöter utdelas.

De ledamöter, vilka hava inseende över riksdagens kansli, böra vaka däröver, att de i kamrarna förda protokollen samt övriga riksdagshandlingar bliva med största möjliga skyndsamhet tryckta och till kamrarnas ledamöter utdelade.

Ordningsstadga för riksdagens första kammare.

§ 12.

1:o. Ledamot, som vill inför kammaren sig yttra, begäre ordet av talmannen och uppropas i den ordning, han sig därtill anmält. *Hava två eller flera samtidigt begärt ordet, bestämme talmannen ordningen dem emellan att sig yttra.*

2:o. Vill någon — — — ledamöter emellan.

§ 12.

1:o. Ledamot, som vill inför kammaren sig yttra, begäre ordet av talmannen och uppropas i den ordning, han sig därtill anmält, *dock med iakttagande av vad i 2 mom. är för vissa fall föreskrivet.*

2:o. Vill någon — — — ledamöter emellan.

Referent, som i 45 § riksdagsordningen sägs, äge rätt att under över-

Nuvarande lydelse:

§ 13.
1:o. Ledamot, som erhållit ordet, skall tala stående från *den plats, han i samlingssalen innehar, eller från den plats, som av talmannen bestämmes.*

2:o. Statsrådsledamot, som i denna sin egenskap erhåller ordet, skall tala stående från någon av de särskilda platser, som för statsrådets ledamöter äro i kammaren anordnade, eller ock från plats, som *av talmannen anvisas.*

Föreslagen lydelse:

läggningen i det ärende, för vilket han utsetts, yttra sig oberoende av ordningen mellan kammarens övriga ledamöter.

Utan hinder av vad nu sagts må ledamot för genmäle, varom stadgas i 52 § riksdagsordningen (replik), kunna efter talmannens beprövande erhålla ordet omedelbart efter talare, som han vill bemöta.

3:o. *Hava två eller flera samtidigt begärt ordet och skall ej på grund av vad i 2 mom. stadgas någon av dem äga företräde, bestämme talmannen ordningen dem emellan att sig yttra.*

§ 13.
1:o. Ledamot, som erhållit ordet, skall tala stående från plats, *som är för talare bestämd, dock att den, som avgiver replik, må yttra sig från den plats, han i samlingssalen innehar.*

2:o. Statsrådsledamot, som i denna sin egenskap erhåller ordet, skall tala stående från någon av de särskilda platser, som för statsrådets ledamöter äro i kammaren anordnade, eller ock från plats, som *är för talare bestämd.*

§ 14.

Talmannen bör verka för, att överläggningarna icke oskäligt förlängas, samt vaka däröver, att under överläggningarna stillhet och ordning råda i samlingssalen, ävensom i dessa hänseenden inför kammaren göra de föreställningar, till vilka han finner anledning.

§§ 15—24.

(= nuvarande §§ 14—23.)

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

Arbetsordning för riksdagens andra kammare.

§ 13.

Ledamot, som vill inför kammaren sig yttra, begäre ordet av talmannen. I den ordning, vari ledamöter sådant begärt, varde de av talmannen uppropade. *Hava två eller flera på en gång begärt ordet, bestämme talmannen ordningen dem emellan att sig yttra.* Konungens rådgivare äge dock att framför kammarens ledamöter erhålla ordet, utan avseende å den ordning, vari de sådant begärt.

§ 13.

1:o. Ledamot, som vill inför kammaren sig yttra, begäre ordet av talmannen. I den ordning, vari ledamöter sådant begärt, varde de av talmannen uppropade, dock med iakttagande av vad i 2 mom. är för vissa fall föreskrivet.

2:o. Konungens rådgivare äge att framför kammarens ledamöter erhålla ordet, utan avseende å den ordning, vari de sådant begärt.

Referent, som i 45 § riksdagsordningen sägs, äge rätt att under överläggningen i det ärende, för vilket han utsetts, yttra sig oberoende av ordningen mellan kammarens övriga ledamöter.

Utan hinder av vad nu sagts må ledamot för genmäle, varom stadgas i 52 § riksdagsordningen (replik), kunna efter talmannens beprövande erhålla ordet omedelbart efter talare, som han vill bemöta.

3:o. *Hava två eller flera på en gång begärt ordet och skall ej på grund av vad i 2 mom. stadgas någon av dem äga företräde, bestämme talmannen ordningen dem emellan att sig yttra.*

§ 14.

Ledamot, som erhållit ordet, skall tala stående *antingen från den särskilda plats, som kan vara för talare bestämd, eller ock, om han det hellre vill, från den plats, han i samlingssalen innehar.*

§ 14.

Ledamot, som erhållit ordet, skall tala stående från plats, som är för talare bestämd, dock att den, som avger replik, må yttra sig från den plats, han i samlingssalen innehar.

§ 15.

Talmannen bör verka för, att överläggningarna icke oskäligt förlängas,

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

samt vaka däröver, att under överläggningarna stillhet och ordning råda i samlingsalen, ävensom i dessa hänscenden inför kammaren göra de föreställningar, till vilka han finner anledning.

§§ 16—28.

(= nuvarande §§ 15—27.)